

LA CONSUETA PARROQUIAL DE SANT ANDREU
DE CASTELLCIR ESCRITA PER
MOSSÈN FRANCESC COMA L'ANY 1666

(Vic, Arx. Episc., Castellcir J/1)

per JOSEP GALOBART I SOLER

L'antiga església parroquial de Sant Andreu de Castellcir és considerada un exemplar ben singular de l'arquitectura llombarda del segle XI al Moianès, per més que ens hagi arribat molt mutilada i modificada.¹ De planta basilical, amb tres naus i tres absis, dedicats a sant Andreu, el titular, a sant Joan i a sant Jaume, ha conservat sencera l'absidiola de l'esquerra de l'altar i, mutilada, la de la dreta. Aquesta església fou consagrada molt probablement pel bisbe i abat Oliba el dia 8 de gener de 1032.² Del segle XII resta una part de la tribuna, transformada en cor, sostinguda per columnes amb capitells esculpturats. El temple tenia un cimbori, suprimit vers l'any 1620, època en què l'edifici va sofrir les primeres reformes. Posteriorment, les actuacions transformadores dels anys 1760 i 1888 acabaren de desdibuixar la fisonomia basilical del temple. L'església de Sant Andreu de Castellcir era el centre cultural d'una petita parròquia rural, situada al costat esquerre de la riera de Castellcir o de Tenes, a una altitud de 690 m; al seu costat mateix hi ha l'antiga rectoria. Actualment, el temple de Sant Andreu de Castellcir ha deixat d'ésser el centre de culte de la parròquia, en construir-se, l'any 1962, una església de nova planta al centre urbà de Castellcir. El cementiri, situat al davant mateix de l'antiga parroquial, continua exercint la seva funció.

1. Eduard JUNYENT, *Catalunya romànica: l'arquitectura del segle XI*, Montserrat, 1975, p. 17 i 192; Ramon ORDEIG I MATA, «Un document relatiu a l'església romànica de Sant Andreu de Castellcir», *Ausa*, XII (1986-1987), p. 197-201; «Castellcir», *Catalunya Romànica* (Barcelona), vol. XVIII (1991), *El Vallès Occidental. El Vallès Oriental*, p. 331-336; Antoni PLADEVALL I FONT, *L'antiga església parroquial de Sant Andreu de Castellcir*, Festa Major, 1971; Antoni PLADEVALL I FONT, *Esglésies del terme de Castellcir*, Festa Major, 1984; Antoni PLADEVALL I FONT, *Castellierçol. Història de la vila i el seu terme*, Vic, 1991, p. 110-116; Jaume DANTÍ I RIU i Joan RUIZ I CALONJA, *Castellcir (segles X a XVIII). Origen i evolució d'un poble de la Catalunya Vella*, Barcelona, 1993.
2. Ramon ORDEIG I MATA, «Un document relatiu a l'església romànica de Sant Andreu de Castellcir», *Ausa*, vol. XII/118-119 (1987), p. 197-201.

Entre la documentació de l'arxiu parroquial de Sant Andreu de Castellcir, actualment dipositada a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, es conserva una consuetada de la parròquia. Aquest document fa una descripció força extensa i detallada del marc cultural, organitzatiu i econòmic, així com també del calendari litúrgic, d'una parròquia rural a mitjan segle XVII situada a la comarca natural del Moianès, més o menys al centre geogràfic del bisbat de Vic.

La consuetada de Castellcir que publiquem fou escrita per mossèn Francesc Coma, el qual fou rector de la parròquia entre els anys 1664 i 1685. Com diu en la conclusió, la va redactar «per orde y manament del Illustrissim y Reverendissim Sr. Don Jayme Copons, per la gratia de la St^a Sede Apostolica, bisbe de Vich». ³ Acabà de redactar-se el dia 28 de juliol de l'any 1666, però hi ha alguns textos afegits posteriorment, el darrer datat l'any 1673. Malauradament no s'ha conservat cap de les actes de les visites fetes pel bisbe Jaume de Copons a la parròquia de Sant Andreu de Castellcir, fet que no ens ha permès de confirmar si la consuetada és fruit d'una prescripció d'una visita pastoral.

El document està escrit en un quadern que fa 26 × 18 cm, compost per vint-i-sis folis, escrits per les dues cares; ha estat foliat recentment amb llapis. Actualment hi manca el foli 11. El seu estat de conservació és força dolent. El plec te diversos fulls solts, els marges estan molt rebregats o esquinçats i presenta les típiques taques d'humitat o de brutícia. El text està redactat totalment en català, amb lletra petita, ben llegible i bonica, i amb títols escrits en lletra més gran. Tots els folis tenen al marge uns 4 cm en blanc, on trobem alguns textos afegits posteriorment.

Està molt ben estructurada. El redactor només titula cada tema, sense organitzar-los en capítols. Comença situant la parròquia de Sant Andreu de Castellcir en relació amb la distància respecte d'alguns pobles o ciutats de l'entorn. Segueix amb la llegenda dels orígens i la suposada similitud arquitectònica amb l'església de Sant Jaume de Galícia⁴ i continua descrivint, molt detalladament i precisa, l'interior de l'església. Fa inventaris de l'orfebreria i de la sagristia, enumerant els ornaments i roba per minut. Les descripcions dels altars, dels retaules, del cor i de la situació dels bancs o els escons de l'església són ben fetes, molt entenedores i donen una idea força clara del conjunt del moblatge de l'edifici religiós. En parlar del cementiri, situa, amb precisió i detall, la localització de les sepultures de les cases de la parròquia.

És interessant la descripció que mossèn Francesc Coma fa de l'arxiu parroquial i dels llibres que ell hi havia trobat. Explica com l'havia reorganitzat, la destinació dels volums nous que havia comprat, així com

3. Es tracta de Jaume de Copons i de Tamarit, bisbe de Vic del 1665 al 1674.

4. Sobre aquesta llegenda vegeu Jaume DANTÍ I RIU i Joan RUIZ I CALONJA, *Castellcir (segles X a XVIII). Origen i evolució d'un poble de la Catalunya vella*, Barcelona, 1993, p. 208-211.

també la instal·lació d'aquests volums en un nou armari, situat a la sala del pis superior de la rectoria, que havia fet construir expressament per guardar-hi la documentació parroquial.

Mossèn Coma es recrea en la descripció de la rectoria, i molt especialment en les obres que ell hi havia fet fer, i el seu cost, tot expressant el seu desig: «encara no parare, donantme Nostre Señor vida, en fer altres cosas convenientes». També dóna les fites i els termenals de les terres que posseïa la rectoria de Castellcir, d'una extensió força considerable. Passa, després, a qüestions més econòmiques sobre els delmes i primícies, la llana, el formatge, els conreus i menjars, així com també els alous del rector i la rectoria per acabar amb els censals que rebia l'església de Castellcir.

A continuació parla de les obligacions i deures del rector, també de les del sagristà o monjo, els diversos tocs de campanes, i els ingressos de la sagristia de Castellcir. Completa la part organitzativa amb les obligacions dels obrers de la parròquia.

A la parròquia de Sant Andreu de Castellcir hi havia quatre confraries: la confraria de la Mare de Déu del Roser, la més important; la de sant Joan Baptista, la de sant Isidre i la de la Mare de Déu o de les dones, que centren els apartats següents. Les quatre tenien altars propis, ben moblats amb retaules, que ja descriu en parlar del moblatge de l'església. La capella i el retaule de l'altar de la Mare de Déu del Roser —anotà posteriorment mossèn Francesc Coma— foren construïts de bell nou entre els anys 1667 i 1670.

També ens explica la situació, l'estat i la construcció de tres capelles rurals: la de sant Martí, antiga, situada al castell de Castellcir i la de sant Josep al mas de la Taiadella, i en una addició, la que s'edifica l'any 1673, és a dir, posteriorment a la redacció de la consuetat, al costat del mas del Torrents i Bosch, dedicada a la Immaculada Concepció.

Al final del text hi ha unes notes o breu consuetat litúrgica, molt sòbria, que duu per títol: «Nota de algunas advertencias que segons lo discurs del any se han de fer y cumplir. Las quals anire notant per cada mes». Una referència curiosa és la pràctica de la imposició de la cendra el primer diumenge de quaresma per als feligresos que no havien pogut rebre-la el dimecres de cendra.

A continuació hi ha el cens de la parròquia, que era, aquell any 1666, formada per vuitanta-sis persones de comunió i vint-i-quatre que encara no havien rebut el sagrament, les quals totes juntes fan una feligresia total de cent deu ànimes.

El document es clou amb aquestes paraules: «Aquest es lo estat en que vuy se troba la present parroquial de St. Andreu de Castellcir, del bisbat de Vich, juntament ab todas las cosas que troban dins dita iglesia y sacristia. Contengudas ab lo present llibre o codern, a modo de inventari fet per mi Francesc Coma, prevere y rector de dita parroquial per orde y manament del illustrissim y reverendissim Sr. Don Jayme Copons,

per la gratia de la St^a Sede Apostolica, bisbe de Vich, i del Consell de Sa Majestad als 28 de juliol 1666.»

Posteriorment aquesta consueteta escrita per mossèn Francesc Coma l'any 1666 fou transcrita per mossèn Jaume Pujol en un volum que porta per títol *Consueteta per ús de la parròquia de Sant Andreu de Castellcir, feta per Jaume Pujol, prev. y ecònom en lo any 1887*, en el qual, a més de la consueteta de mossèn Francesc Coma, mossèn Pujol també va incloure la «Còpia exacta del Consueteta fet y en part copiat per lo Rnt. Joseph Espina pre. y rector que fou de esta parròquia de S. Andreu de Castellcir». Tenim notícia d'aquest «petit manuscrit en paper i coberta de pergami simple, de 20 × 15 cm i 154 planes» gràcies a la descripció que en feren Antoni Pladevall i Josep M. Pons Guri en la seva ponència al Segon Congrés Litúrgic de Montserrat, que duia per títol: «Particularismes catalans en els costumaris dels segles XIII-XVIII».⁵ Tot i haver cercat aquest aplec de consuetes de la parròquia de Sant Andreu de Castellcir, no hem reeixit a trobar-lo en el fons parroquial conservat a l'Arxiu Episcopal de Vic, ni tampoc a la rectoria de Castellcir, per la qual cosa no ens ha estat possible confrontar el document que publiquem amb el que fou transcrit a la consueteta de mossèn Jaume Pujol l'any 1887, així com tampoc completar les llacunes i el text del foli que manca en l'original escrit per mossèn Francesc Coma.

En la transcripció que publiquem seguim fidelment el manuscrit. Només hem retocat la puntuació per fer més llegible el document, i regularitzat l'ús de les majúscules. El textos afegits posteriorment, ja sigui al marge o al cos del text, els hem intercalat entre claudàtors. Els títols dels temes escrits en lletra més gran i subratllats a l'original els transcrivim amb versaleta. Les llacunes del text han estat assenyalades amb punts suspensius entre parèntesis.

5. ANTONI PLADEVALL i JOSEP M. PONS GURI, «Particularismes catalans en els costumaris dels segles XIII-XVIII», a *II Congrés Litúrgic de Montserrat*, vol. III, Montserrat, 1967, p. 152.

Nota de Algunes advertències
que segons els Decrets del Arxib. se han
cumplir. Las quals anixen notant per cad

Jener

1.º Lo dia de Ninou lo Pector te de publicar als
lletra dominical que correu aquell any, la
mers, felx moines, quatre temporas y lo vint
los que son nats aquell any, y los que son mo.
y tambe de dir lo que ha puyat lo baci de la y
se ha distribuit —

It. te de publicar lo dia que es traue obrima per la
Cruzada, perque molta gent venen a fer ay. et al.

It. te obligauis lo dit Pector en fer ay. et al. de pa
hi donar qui sura diuenge lo abra fella, dit lo pa

It. las Candelas ab que el Pector celebra las missas
Anonimarias nos tuda miche sabut qui las ha de p.

So sempre las he galdades de las missas y de mon.

It. A. S. de Jener es la dedicatio de la pat.

Document

Text de la consuetud de la parròquia de Sant Andreu de Castellcir, escrita per mossèn Francesc Coma, l'any 1666.
Vic, Arxiu Episcopal, AP/ Castellcir, Sant Andreu de, J/1 (1666).

In nomine Dei omnipotentis (...)

La iglesia parrochial de St. Andreu de Castellcir, bisbat de Vich, dista de la ciutat de Vich tres lliguas; de la vila de Moyá, una lligua bona; de la ciutat de Barcelona, sis lliguas; de Caldas de Monbuy, dos lliguas; de St. Feliu de Codinas, una lligua gran; de Castelltersol, tres quarts de cami; de la vila de Sentelles, poch mes de dos oras de cami. La dita iglesia está situada sobre rocha, a la part de sol ponent, tras de una costa a la part baga, a la qual dihan la baga de la rectoria, y en part devall della (cosa de setanta o vuytanta passas) travessa y passa una riera dita la riera de Thenes. Es feta a tres naus y la del mitg sobrepuja a las otras ab pilars a cada part. Noya mes que un portal, lo qual se tanca per defora ab dos claus, ço es, la una ab volta y l'altra ab forrellat. Las portas son vellas, folradas per devant de unas barras de ferro, ab uns rotllos que las circorran la major part, molt ben clavadas. Lo campanar está a la part esquerra entran a la dita iglesia y carrega sobre las parets y volta de dita iglesia; no es molt alt. Al detras del altar major está la sacristia, molt bona.

Los parrochians de dita iglesia tenen per traditio que la dita iglesia está feta com la iglesia de St. Jaume de Galicia; y segons dihen fou lo cas desta manera. Cert cavaller, Sr. del Castell de Castellcir, estava encontrat ab lo rector, y devia ser tanta la colera y raho que tenia devers lo rector, que un dia, dient missa, no duptá dit cavaller en matarlo o fer matar dit rector; y despres dit cavaller aná o envia en Roma, y lo Papa lo penitentiá a que tingues de fer altre iglesia parrochial com la de St. Jaume de Galicia, ab que nos pogues veurer dita iglesia del castell estant, o de dita iglesia nos pogues veurer dit castell. Segons axo judico que la iglesia vella devia ser ahont vuy es la casa de Vilacis, pus en ella se vehuen unas grans columnas y altres vestigis vells, y la casa de la rectoria vella era a l'altra part de la dita riera, prop lo torrent qui baxa de la font de la esquetxa, entre unas alzinas que vuy hi son in dihen la rectoria vella. De modo que jo pera averiguar lo cas y veritat aserca de la iglesia, si estava com St. Jaume o no, cert dia pregue un home de Moyá, dit Jaume Padrisa, lo qual era estat dotze o tretze vegadas a St. Jaume, il fiu entrar en dita parrochial de Castellcir, y li digui se la mirás molt be, y ves si estava com lo dit St. Jaume; y despres de vista y regoneguda, respongue y digue que estava de la propria manera com la de St. Jaume. Perque al portal major en entrant pujavan ab sinch /f. 1v./ [graons], com en aquesta; y aquella te tres naus, com aquesta; y un simbori gran devant del altar major, lo qual serveix de campanar, y las cordas baxan baix, cosa que tenia aquesta en temps passat. Pero, aura cosa de trenta sis o quaranta anys que los parrochians de assi tragueren dit simbori y campanas de dit lloch, y las posaran ab unas bigas al fossar o cementiri, ahont estigueren alguns anys; y despres feren lo campanar a hont vuy estan; y abaxaren la nau del mitg dotze o tretze palms, y feren la sacristia. Y axis dit Padrisa concorda ab que, segons ell, avia vist aquella ab unas creus que son

en la paret, que aquesta, ab las creus que te tambe en la paret a la part de entrant a la iglesia, que esta de la propria manera acceptat, que en aquella hia tres o quatre portals, y en esta no nia mes de un, si be en temps passat jas coneix ni avia dos. Despres, en lo any 1650 o 1651, essent rector Joan Torrents, se reduhi lo chor en la forma que está, que antes arribava fins a mitja iglesia, y la escala començava davant lo altar de St. Isidro; y tambe dit any, lo dit rector Torrents, junt ab los parochians feren dita capella y altar de St. Isidro y la pila de las fonts Baptismals, las quals son muy lindas y galants, a la moderna, y per se pesa tant bona com ni aje en lo bisbat; y aso dich perque he vistas casi totas las del oficia-lat, y a sa proporcio no ne vistas de millors.

SACRARI. En la present parroquial no y ha sacrari a la moderna, ni se obra per devant lo altar major, sino per dins la sacristia; devant de la porta del qual hia una cortina de tela carmesina, ab un calser y ostia rrellevat; se tanca ab portas de fusta, ab son pany y clau, ab un cordo de seda verda y carmesina que está ab dita clau. Y dins dit sacrari hia una cortineta de tafeta carmesi, que corra, y despres hia un pavelló de tafeta carmesi, y sota está la ara petita encaxada ab fusta ab dos corporals petits desobra, y aqui está lo Santissim Sacrament ab una custodia de plata blanca petita, a modo de caxeta, y dins ab una casqueta de tela ab son cubertor, cuberta dita custodia, ab un pavello blanch, guarnit de serrells blanch y groch. Lo dit sacrari no es dorat ni pintat per dedins, sino tot vermell, y tambe dins ell hi está lo vericle, lo qual es guarnit de plata blanca y no es molt gran.

[En lo any 1671 he feta fer la custodia de reserva en Barcelona a la moderna, tota de plata, ab un casco dorat, la qual pesa 29 onças y ha costat de mans 15 Ll., y ab tot 63 Ll., 6 s.; esta muy hermosa y galana.]

ALTARS O RETAULAS. Antigament noy avia en dita iglesia mes de tres altars, ço es, lo /f. 2/ altar major de St. Andreu, lo altar de Nostra Senyora y capella (...) de trescents anys ques feu, y la capella y altar de St. Joan Baptista; y en lo any 1650 o 1651 se feu la capella y altar de St. Isidro.

Lo altar major es de pintura, a la vellura, ab sas gradas de fusta y sis candeleros de bronze, tres a cada part; ab un Cristo crucificat al mitg, de quatre palms de alt, ab son peu a modo de una montanya, ab una sacra y evangeli de St. Joan, baix, ab sa peaña, y dos candeleros grans de ferro, a la vellura, un a cada part.

Lo altar de Nostra Senyora, tambe es pintura vella, pero no tant; y la Mare de Deu es de pedra marbre blanca ab lo niño Jesus a la ma esquerra, tambe de marbre.⁶ La Mare de Deu te una corona de plata que no val molt, lo niño Jesus non te. Dit altar te sas gradas de fusta y quatre candeleros de bronze, dos a cada part; una sacra en lo mitg, y desobra la sacra, al devant de la Mare de Deu, hia una imatge petita de Nostra Senyora del Roser que se aporta a la professo cada cap de mes; y un evangeli de St. Joan, baix, ab sa peanya; a la paret de la part del evangeli está lo taulo ab los goigs.

Lo altar de St. Joan Baptista tambe es pintura vella, ab sas gradas de fusta y quatre candeleros de bronze, dos de petits y dos medians, ab una sacra en lo mitg y baix ab sa peaña.

Lo altar de St. Isidro es fet de fusta a la moderna, no es dorat; part dell aura

6. Aquesta bonica imatge d'alabastre de la Mare de Déu, del segle xv, restaurada, es venera a la nova església de Castellcir.

de ser pintat ab pinzell, y part dorat; ab dos candeleros de bronze y ab una sacra al mitg. La figura de St. Isidro es de quatre palms de alt, tota de rrelleu, baix te la peaña. Tots los dits altars tenen aras y palits de godamasil per cada dia, y de domas per las festas.

[En lo any 1667 se ha feta una capella nova, que costá per los mestras tant solament 31 Ll., y sera per Nostra Señora del Roser. Tambe se va treballant en replegar diner per fer lo retaula, lo qual ses donat a fer a Joseph Albanell, de Vich, a mitg rrelleu, per preu de vint y vuit doblas, que son cent sinquanta y sinch lliuras. Als 27 de juliol 1670 ses posat lo retaula, tot acabat y apunt per lo dit mestre Albanell.]

PLATA DE LA IGLESIA. La dita parroquial te per son servey la plata següent, reservada en serts llochs y armaris dins la matexa iglesia.

Primo, te una creu de plata blanca a la moderna molt bona.

Item, te uns encensers y naveta de plata blanca, los quals fiu fer jo a Vich en lo any 1657.

Item, te una Vera Creu de plata dorada, lo cruzero de la qual fiu fer a Vich en lo any 1662.⁷

Item, hia dos calers: un de plata blanca, lo qual es lindissim, gran y bo, dorat dins la copa y patena y laltre. [En lo any 1667 ses fet tot nou el que era menos bo, y tot dorat; ya es millor que laltre, no de valor sino per ser nou.]

Item, hia un dona pau de plata blanca molt galant.

Item, te las crismeras de plata blanca pera anar a Vich a sercar los Sants Olis, las quals estan dins una caxeta de fusta, ab son pany y clau. /f. 2v./

Item, te la custodia ahont está lo Sanctissim Sacrament, de plata blanca, a modo de caxeta, es petita.

Item, te una capseta de plata blanca pera aportar lo viatich als malalts, la qual está dins una bolsa de tafeta carmesi ab sos cordons carmesins.

Item, te una caxeta de plata blanca ahont estan los Sants Olis, y está molt be.

Item, te una cullera gran, de plata blanca, pera infundir la aygua del St. Baptisme.

Item, te dos agulletas petites de plata blanca pera pendrar en quiscuna los Olis Sants que se han de escampar en las fonts lo Disapta Sant.

Item, hia una varilleta de plata blanca pera remanar los cotons dins dels vasos dels Sants Olis; y todas tres juntas estan ab una cadeneta de plata.⁸

TABERNACLE. La dita parroquial te un tabernacle de Nostra Señora del Roser; es molt galant y dorat, está assentat quantra la paret de la iglesia, ab son armari o vestiment de fusta pera tancarse y obrirse quant es menester. La imatge de Nostra Señora es molt hermosa, ab dos angelets que li estan al devant ab sos ciris.

FONTS BAPTISMALS. La Fonts Baptismals de la present iglesia estan cituadas contra de un pilar a la ma esquerra entrant a la dita iglesia; son fetas a la mo-

7. Aquesta vera Creu podria ésser la que l'any 1910 va veure Lluís Gonzaga Ylla i que descriu: «Una Vera-Creu de plata daurada, de gust plateresch, avalora notablement el tresor de la Parroquia», a Lluís Gonzaga YLLA, «Excursió al Castell de Castellcir y sa antiga Parroquia», *Gazeta Montanyesa*, núm. 437 (19 febrer 1910).

8. Cal remarcar la presència, entre l'inventari de la plata, de les «dos agulletas petites de plata» i de la «varilla de plata blanca» per prendre els olis sants i per remanar els cotons, respectivament, per tal de no untar-se els dits.

derna, de pedra jaspi, tancadas ab pany y clau, y en dita clau hia un cordo de seda carmesina; estan guarnidas de fusta a modo de piramida al capdemunt, ab que estan rodadas de uns balustres petits, y no son doradas ni pintadas; sobre de las quals hia un quadro petit ab figuras pintadas, y son com St. Joan Baptista batejava a Christo. Dins ellas esta la caxeta dels Sants Olis, cuberta ab un tafeta vert; tambe hi esta la cullera pera infundir la aygua als quis batejan, y tres varillas de plata, la capida, un tovallola prima de tela pera axugar los infants, y un saler de vidre pera tenir la sal benehida. La copa de la pedra de ditas fonts esta partida en dos parts, ço es, que en la una part esta la Aygua Santa, cuberta ab cubertor de aram estañat, y en la altra part hia una axeta de courer pera traurer tota la aygua del altre vas quant conve; y dita aygua sen baixa pel lo pilar avall, o peu de ditas Fonts; y tambe serveix de piscina quant es menester. /f. 3/

LLANTIAS DE LA IGLESIA. Sinch llantias se troban vuy en la iglesia de Castellcir: una devant lo altar major, feta, a la moderna, de llauto, la qual fa cremar lo sacrista, o servint la sacristia, de nits y de dias, a son gasto.

Item, dos llantias estan devant lo altar de Nostra Señora; la una de las quals fa cremar los dias de festa la casa del Prat de la present parochia, per la qual reb un parell de capons y un parell de gallinas de la casa de la Tayadella de dita parochia, ab tal pacte y conditio que sempre que lo cavaller Senyor del Castell tornarà set lliuras a la caixa de la obra de dita iglesia, a les oras los capons y gallinas seran seus, y la dita obra estarà obligada en fer cremar dita llantia.

L'altra llantia se diu de Nostra Señora, la qual fa cremar la obra, y los obrers han de tenir cuydado en encendrerla y apagarla, y asso los dias de festa; y tambe han de acaptar per ella despres dels altres bacins.

Item, la llantia que está devant lo altar de St. Joan fa cremar a las festas la casa del Torrents y Bosch de la present parochia, no de obligatio ni renda que tinga, sino de devocio y caritat.

Item, la llantia que esta devant lo altar de St. Isidro es feta a la moderna de llauto; la fa cremar la casa del Puigdueta de la present parochia, no de obligatio ni renda que tinga, sino de devocio y caritat, a las festas tant solament; y en cas que las ditas casas faltassen, o no las volguessen fer cremar, pus hia administradors que acaptan per ditas capellas tot lo any, es raho que de diners de ditas administracions se fassen cremar.

GAMFARONS. Los gamfarons que vuy son en dita parroquial son dos, de domas carmesi, ab sos cordons penjants, y son molt vells, que segons alguns parochians vells me han dit, aura cosa de setanta anys que servexen.

CAMPANETA Y LLANTERNA. La campaneta ques toca, quant se aporta lo viatic fora, tambe se troba en dita iglesia parroquial; y tambe llanterna gran pera aportar llum a las professons y altres functions ques menester, la qual toca al sacrista aportarla y posarhi llum sempre.

Item, altre campaneta petita de courer se troba en dita iglesia pera tocar a *Sanctus* y quant alcen Nostre Señor, al costat del altar major. /f. 3v/

ROTLLO DE CAMPANETAS O SALTERI. Lo rotllo de campanetas o salteri, compost de nou o deu campanetas (y muy lindas que son), se troba en la present iglesia devant lo altar major a la part de la sacristia contra la paret.

LLIT DE MORTS. Lo llit de morts esta dins la present iglesia ab son drap per cubrir aquell, pero molt usat.

CAMPANAR Y CAMPANAS. En lo campanar de dita iglesia se troban quatre campanas, ço es, dos de grans y dos de petites, las cordas de las quals paga la obra quant es menester, y del rotllo y de las llantias tambe, accepto las que tenen administratio.

CAXA DE RESERVA PER LO DIJOUS SANT. En lo chor de dita iglesia, sota la escala qui puja al campanar, esta la caixa o urna ahont se reserva lo Sanctissim Sacrament lo dijous Sant; es de fusta, y per de dins está pintada ab estelas; se tanca ab son pany y clau.

TRIANGOL. En lo dit chor de dita iglesia, sota la escala qui puja al campanar, está lo triangol pera posar las quinze candelas los dias de la Setmana Santa, si volan dir oficis cantats o resats; y las candelas las pendran de la obra.⁹

CHOR DE DITA IGLESIA. Lo chor de dita iglesia, pera cantar los señors preveres y altres, esta sobre lo portal entrant a la iglesia, ab sas arcadas de pedra picada y molt fort que esta; se puja en ell ab escala famosa, no ab caragol; dins esta rodad de banchs a modo de escons y al mitg hia un banch de respallera, y tambe un faristol petit. /f. 4/

CONFESSIONARI. Lo confessionari que vuy se troba en dita parroquial ab son rall sa fet lo any 1665. Solia estar en temps passat alli ahont vuy está la balança de pesar lo pa. Ara ses posat al costat de la capella de St. Isidro, y, a no esser aqueix lloch aproposit, lo posaran alli ahont millor convindra. [Y ja ses tornat al lloch vell acostumat.]

PICA DE AYGUA BENEYTA. La pica de Aygua Beneyta tambe se troba en la present parroquial; y quant yo entri rector la trobi trencada, ço es, lo pilar que la tenia, lo qual era muy lindo y galan, y jo hi fiu fer lo balustre de fusta com avuy está. Y per a tenir aygua beneyta cerca del altar major tambe se troba en dita iglesia una caldereta petita de aram per dit altar, ab sos salpasers de vergas. La dita pica, es de present, contra un pilar, a ma dreita entrant a la iglesia, despres de aver pujat sinch graons.

CIRI PASQUAL. Cada any lo sacrista o servint la sacristia de Castellcir te obligatio de fer o comprar lo siri pasqual de cera nova y blanca, de pes de quatre lliuras, fins a valer dos lliuras, deu sous; y tot lo que valdra mes de ditas dos lliuras deu sous, li fa bo la obra, restant dit ciri quiscun any en favor y benefici de dita obra; asso ses observat de mon temps ab los parochians, perque en temps passat se feya de cera groga y se ni posava sinch lliuras de nova; y per policia de la iglesia esta molt millor sia de cera blanca y ben fet; lo qual ciri se posa ab una piramida de fusta, y ja es pintada.

9. Es tracta del canelobre, en forma de triangle, per posar els quinze ciris per a la celebració de l'ofici de matines de Dijous i Divendres Sant, anomenats popularment *els fassos*.

CANDELAS. Las candelas que de ordinari la gent acostuman per devocio fer cremar mentres se dihuan ofici y altres functions, antigament tenia obligatio lo sacrista o servint la sacristia a tenirne a la iglesia a sert armari que y ha en la paret prop la sacristia, tant per son menester, pera adobar la llantia, com per los demes com tinch dit; y de alguns anys ha esta part se concordaren los pagesos (conforme me han dit) que ditas candelas las prengues la obra y que se aprofitas tot lo /f. 4v/ que pogues, y axis la obra vuy te obligatio a tenir ditas candelas, y lo un dels obrers quiscun diumenge y festas y altres dias ques troba concurs de gent a la iglesia te obligatio en pendrer la bacina ab candelas y fer una o dos pasadas per dita iglesia per veurer la gent sin volan pendrer o ferlas cremar mentres se dihuan los oficis com dit es, donant de cada una un diner, y despres de replegats los diners dit obrer los posa al calaix de la obra.

PA BENEYT. Lo pa beneyt que quiscun diumenge, festas añals y altres dias, se dona a la missa matinal, lo dona y aporta la casa del Prat de la present parochia, y axo te aquexa casa mes de doscents anys ha, conforme me han dit alguns vells, y tambe jo sempre ho he vist que han tingut aquexa bona practica y costum; y lo cavaller Sr. del Castell de la present parochia, o sos masovers, lo han de donar a quiscuna de las ditas festas y diumenges a la missa major, y tambe es cosa molt antiga de que la casa del Castell te aqueix costum y bona practica.

ARMARIS. Tres armaris se troban en la iglesia de Castellcir, dos de petits y un altre gran, ahont está recondida la major part de la plata de dita iglesia y altres cosas; se tanca ab dos claus y panys, y esta en dins la paret prop lo altar major, a la part del evangeli.

Lo un dels petits esta al entrant de la sacristia, ahont estan las candelas, y no altra cosa.

Laltre es dins la sacristia, ahont esta lo calser, la caxeta dels Olis Sants y algunas altres cosetas que de ordinari son menester.

BACINS O ACAPTIRIS DE CASTELLCIR. Los bacins o aplegas, que comunament acostumen aplegar y acaptar totas las festas y altres dias dins la iglesia parroquial de Castellcir, son los següents.

Primo, lo baci de la obra de dita iglesia.

Item, lo baci de las Animas de purgatori. /f. 5/

Item, lo baci de Nostra Señora del Roser.

Item, lo baci de St. Joan Baptista.

Item, lo baci de St. Isidro.

Item, lo baci del ciri de la Mare de Deu.

Item, lo baci de la candela de Nostra Señora.

Item, lo baci de Montserrat y Catiús, los quals se partexen per iguals parts los diners.

Item, lo baci del Hospital General de la Santa Creu de Barcelona.

Item, lo baci del Hospital de Vich.

BANCHS Y ESCONS. Quatre banchs o escons hia en la present iglesia de Castellcir, de administracions, ademes dels altres ab que se assenten los homens.

Primerament, lo escon de la obra, ahont hia tres calaxos o caxons pera tenir los diners: ço es, un caxó per los diners de la obra, altre per los diners de las Animas, dels quals te las claus lo rector; y altre ahont se posan los diners que se

acaptan de Montserrat y Catiús, los quals van junts y despres se parteix per iguals parts, y aqueix calaix nos tanca ab clau, sino que los obrers quiscu dells te una clau pera obrir y tancar lo escon pera traure candelas i oli quant es menester.

Lo segon escon es de la Confraria del Roser, ahont los administradors tenen la sera y quiscu dells una clau; y lo rector te la clau del calaix ahont estan los diners; y dits administradors tenen una cistella llarga sota del tabernacle pera dar y pendrer los ciris despres de la professó cada primer diumenge de mes sino sera impedit.

Lo tercer escon o caxa es de la administratio del ciri de la Mare de Deu, la qual tenen las donas, y la administradora te una clau de dita caxa, y lo rector altra; dins della esta una moratxa de vidre¹⁰ y un estadal¹¹ de cera blanca guardat per lo dia del Roser, y ademes dit rector te altre clau del calaix dels diners.

Lo quart escon o banch es de St. Joan y St. Isidro, y un dels administradors de /f. 5v/ St. Joan te una clau y altre administrador de St. Isidro te altra clau de la caxa, y lo rector te dos claus, una de cada calaix, ahont estan los diners cada hu a sa part, ço es, lo calaix de St. Isidro a ma esquerra de la tancadura, y lo calaix de St. Joan a ma dreta de dita tancadura; la cera ques crema en dits altars de St. Joan y St. Isidro se paga de llur administratio, tant la una com la altra.

Los demes banchs que restan son per assentarse los homens de las casas de la present parochia. En lo escon de la obra se assentan los obrers. En lo del Roser los administradors del dit Roser. En lo de St. Joan y St. Isidro se assentan los administradors de St. Isidro y St. Joan.

En lo escon o banch qui está retirat contra lo pilar devant la llantia del altar major, a la part del evangeli, se acostuma a assentarse lo Batlle de la present parochia y terme, al cap, y, despres, en lo restant, los de la casa de la Tayadella. En la altra part de la epistola en lo primer banch devant del altar major se acostumen assentarse los Senyors del Castell y los seus quant hi son, o sino los masovers. En lo segon banch, se assentan los de la casa del Prat. En lo tercer banch, se assentan los de la casa del Torrents y Bosch. En lo quart banch se assentan los de la casa den Antoja y altres. Los de la casa del Puigdueta tenen lo banch contra la paret, en la part de la epistola del altar de St. Joan. Laltre escon o banch qui está contra lo pilar, en la part de la epistola, devant del altar major, se acostuma assentarse la Señora del Castell, quant hies, ab sas fillas devant y sas criadas. Altre escon petit hia recolsat a la paret a la part del evangeli, devant del altar de Nostra Señora, lo mes avall de tots, y aqueix es de la casa del Torrents y Bosch y es per las donas.

CANDELEROS. Zetze son los candeleros de bronze y llauto, entre xichs y grans ques troban en la present parochia de St. Andreu de Castellcir, los quals estan repartits entre los sinch altars.

LO ORDE DE ANAR A OFERIR. Lo bon orde que se ha de tenir en anar a oferir y adorar la Sta. Vera Creu y altres reliquias y imatges tots los homens y donas de la /f. 6/ present parochia, perque may en nengun temps hi puga haver reparos de

10. Molt possiblement aquesta morratxa la portava l'acaptadora i servia per perfumar les persones que donaven caritat. Vegeu Valeri SERRA I BALDÚ, *Llibre d'or del Rosari a Catalunya*, Barcelona, 1925, p. 68-70.

11. Un *estadal* és una candela molt prima i llarga, que se sol tenir enrotllada amb algunes voltes perquè ocupi poc lloc.

questió alguna, segons es costum y pratiga molt antiga, sera de la manera seguent (segons me han dit los parrochians vells):

Primo, sempre que lo cavaller Sr. del Castell se troba en la iglesia va a oferir primer que ningú. En segon lloch va lo Batlle de la present parrochia y terme. En tercer lloch van los obrers, y despres la casa de la Tayadella. Despres la casa del Prat. Despres la casa de Puigdueta. Despres Torrents y Bosch. Despres casa den Antoja perques propietari. Totas las demes casas son masovers, y en aquexos nos te mirament ni orde conforme los ja dits, sino que van segons son bon discurs los uns tras los altres.

Certas barras y altrás fustas ques troban al capdevall de la iglesia son pera fer lo monument devant del altar de St. Isidro. Tambe hia dos escalas de fusta que son de la iglesia. Y en l'altra part de la dita iglesia está la taula ahont se pesa lo pa quiscun diumenge o festa quen aportan, ab una romana y un cove o sanalla, que tot es de dita iglesia.

Tambe se troba en dita iglesia una pica gran de pedra ab son cobertor de fusta, que en temps passat eran las fonts vellás, de la qual se te llicentia del Sr. Visiador pera vendrerla aquí la voldra comprar.

CONFRARIA DE NOSTRA SEÑORA DEL ROSER. En la present parrochia de Castellcir noya sino una Confraria fundada ques la de Nostra Señora del Roser, la qual se instituí y fundá en lo any 1610 per lo reverent pare presentat Fr. Dalmatio Amat, Prior del convent de Predicadors de la ciutat de Vich, ab llicentia del Sr. Bisbe, com consta ab lo acta de la germandat y confraria que te esta parroquial reservat en son Arxiu, despatxat en dit convent de la ciutat de Vich als 2 de desembre 1610 per dit Prior. /f. 6v/

SACRISTIA. La sacristia de la present parroquial de Castellcir es molt bona. Se tanca y obra ab sa clau y pany, y la porta es bona, de fusta, ab unas faxas de fusta al costats y per lo mitg que la circueyan. Dins ella hia un taulell gran, de alba, ab sos calaxos molt bons, en los quals está recondida tota la roba y ornaments que entre any adorna la dita iglesia; la qual roba y totas las demes cosas anire baix escrivint a modo de inventari o memorial pera que conste de tot, en tot temps; y en un calaix dels mes baxos está la cera que la obra ha menester per cremar y altres administracions, acceptat la del Roser. Dita sacristia te una ayguera, pera rentarse las mans, molt bona.

INVENTARI Y MEMORIAL DE LAS ROBAS Y TOTAS LAS DEMES COSAS SON EN LA SACRISTIA DE LA PARROCHIAL DE CASTELLCIR.

Primo, un taulell de fusta de alba, molt bo, ab sis calaxos, dos de petits y quatre de grans ab sas anellas molt bonas.

Item, estovallas per los altars son 25, entre bonas y dolentas, entre las quals nia quatre de tela, guarnidas o brodadas de fil blau y rrovellat al devant, y entre las demes nia algunas de bri, altres de ginesta, y altres de lli; totas usadas.

Item, catorse garnatges de bri, set de grans y set de petites, totas usadas.

Item, altre garnatge de tela ab fusells, molt usada.

Item, vint purificadors, tots usats.

Item, tovallolas de clau quatre, tres de bonas y laltre molt usada.

Item, tovallolas blancas, per la creu de fusta, y son de tela; nia tres.

Item, tovallolas de la creu de plata nia tres; una de tafeta carmesi ab serrells y mostrás de plata y or, molt bona, ab sos cordons carmesins. Altre de tafeta mo-

rat ab vias de plata, no fina. Altre de tafeta negra, ab serrells negres guarnida, y ab sos cordons. /f. 7/

Item, altre tovallola blanca de tafeta, molt bona, guarnida ab sarrells blanchs y vermells, la qual serveix pera portar als muscles ab capa pluvial.

Item, set axugamans de clau, y son de bri ja usats.

Item, tovallolotas del levabo 8, ja usadas.

Item, quatre camits de tela, dos de nous y dos usats.

Item, vuyt amits de tela, sis de bons y dos molt usats.

[Item, en lo any 1670 la dita obra feu fer uns camits, dos amits, dos roquets de tela y tot guarnit ab lindas puntas.

Item, dit any ha fet la obra, del fil ques replega de Nostra Señora, estovallas; quinze canas y ne han exidas.]

Item, sis cordons o siñells de fil, usats.

Item, quatre corporals de tela ab sas animetas, ja usats.

Item, tres cortinas de tela grossera pera cobrir los altars, y la del altar major es prou bona, y las altras no.

Item, un doseret petit de domasquillo blanch ab son palit, petit, del mateix.

Item, un talem de sati groch ab un nom de Jesus al mitg brodat, y los entorns son de tafeta vert, ab quatre varas y poms vermells.

Item, dos camisetes de tela ja usadas pera cobrir los calsers.

Item, vuyt casullas, dos de domas carmesi molt bonas, la una te un St. Andreu brodat al darrera. Altre de domas blanch molt usada. Altra de sati ab un St. Andreu brodat al darrera molt usada. Altra de verda de xemellot retort guarnida ab passamans. Altre morada de xemellot retort guarnida ab passamans. Altre de negra de xemellot retort. Altre, de una cosa molt antiga, no molt bona que no se com se diu, y, totas, ab sas estolas y maniples.

[Item, en lo any 1668, Maria Torrents y Bosch, viuda, doná a la iglesia 68 Ll. de las quals sen ha feta una casulla de domas blanch guarnida de passama de or fi, y al detras ab una figura brodada de Nostra Señora del Roser. Y de dit diner tambe sen feu un palit de domas blanch ab passama de or fi, y ab mitg un escut brodat ab las armas de Torrents y Bosch; y tambe ha fetas unas estovallas de tela novas per lo altar nou, brodadas de fil rrovellat; tot axo se feu en dit any dels ous y altres cosas que la casa del Torrents y Bosch avia replegat de alguns anys a aquesta part.

Item, sinch estolas, dos de domas carmesi, una de domas bort blanca y dos de xemellot de ayguas moradas.

Item, dos dalmaticas ab sos cordons, estola, maniplas y collars, que tambe son de una cosa antiga a modo de unas flors agafadas la una ab laltra; jo no se com se diu y son prou bonas.

Item, tres capas pluvials, una negra guarnida ab passama de plata. Altre de domesquillo fi entre blanch y vermell ab passama de plata.

Item, altre capa pluvial, molt dolenta, de tripa de vellut carmesina.

Item, dos bolsas de corporals, la una de domas groch, y laltre de domas bort entre blau y vert [ja nia dos mes, la una carmesina de tafeta guarnida ab passama de or fals, y laltre negra, de tafeta, ab uns flochs a cada cap y un cerrel per tot lo entorn.]

Item, sinch cobricalsers de tafeta, ço es, blanch, vermell, vert, morat, negra.

Item, altre cobricalser de domas groch guarnit ab puntilla de plata fina.

Item, sinch palits de domas, dos de blanchs guarnits ab serrells de /f. 7v./ seda carmesina y blanca; y tres de domas groch, lo un guarnit ab passama de plata fina, y los dos guarnits ab passama de seda verda.

Item, altre palit negra de xemellot retort guarnit ab serrells vermells y blanchs.

Item, dos capsas ja usadas per tenir purificadors, tovalloletas y corporals.

Item, dos Ordinaris; un de gran, altre de petit.¹²

Item, un Ritual Romá, ja usat.

Item, unas Constitutions de Vich.¹³

Item, una caixa, no molt bona, que en temps passat servia per la obra.

Item, dos taulons, ab papers enllistonats, ab diverses orations pera antes y despres de aver celebrat.

Item, altre taulo ques diu Despertador de sacerdots.¹⁴

Item, una capsa de llauna per tenir las hostias igualadas.

Item, altre capsa de fusta per tenir los pans de ditas hostias.

Item, un dona pau de llauto.¹⁵

Item, un Cristo de llauto pera ajudar a ben morir en las casa ahont non tenen.

Item, tres missals, dos de forma mediana, la un dels quals está en lo chor, laltre es petit.

Item, un codern de dir missas de Requiem, molt bo.

Item, dos faristols de fusta pera dir missa.

Item, unas mollas petites pera adobar lo foch al incenser.

Item, un casco de ferro per dit incenser.

Item, una verga de ferro pera pendrer dit casco.

Item, dos llibrets de comunir lo temps.

Item, un mirall de mediana forma.

Item, un motllo de tallar las formas petites.

Item, una creu de fusta que algun temps era dorada, ara no si coneix.

Item, un basto o maneg de la creu de plata molt bo.

Item, dos bacinas de llauto, la una de la obra, laltra a la sacristia.

Item, un paneret de verga pera donar lo pa beneyt.

Item, dos tovallons petits de bri y cotó pera posar desobre lo dit paneret.

FOSSAR O CEMENTIRI. Quant jo entri a ser rector de la present parochia lo cementiri era un ters mes gran del ques veu ara, ab grans bardissas y arsos, roures y alzinias, y las parets que era vergoña y llastima de veurel, que los animals inmunds entravan a pasturar dins dell de la manera que volian; y vistas estas cosas, los parrochians y jo determinarem arrencar tota la brutitia /f. 8/ y traurer la fora y fer de nou fonaments y beneirlo en la forma que está, ab bona paret de ar-

12. El gran és el *Ritualis seu Ordinarii Vicensis novissime reformati iuxta Romanum recentissimum. Admodum illustris, ac Rdm. D. D. Petri à Magarola. Barcinone. Ex typographia Hieronimi Margarit. Anno MDCXXIX*. El volum petit pot ser alguna de les edicions anteriors publicades els anys 1508, 1547, 1568, 1596.

13. Molt possiblement es tracta de les *Constitutiones Synodales Vicenses collectae, auctae & in ordinem redactae Sub Petro a Magarola Vicensi Episcopo, Barcinone. Ex Typographia Hieronimi Margarit. Anno Christi MDCXXVIII*.

14. És un imprès per exhortar el zel pastoral dels sacerdots. Es tractava d'un full volant, imprès per una sola cara, que per tenir-lo a la vista s'encolava a una fusta. A l'estil del conservat a la Reial Acadèmia de la Història de Madrid, referència 9/3576(74). Aquest exemplar porta per títol «Despertador de sacerdots», no porta ni data, ni impremta, possiblement és de mitjan segle XVII; és de tamany foli (38 × 25 cm) i el text està orlat.

15. Es tracta d'un portapau, que al moment del ritus de la pau el celebrant besava solemnement i passava entre els fidels assistents a la celebració.

gamassa dins y fora per que de molts anys noy aguessen de tornar; y a las oras tornaren a renovar lo padro, de cap de nou, a hont hia una creu de ferro de quatre palms de alsada; y fetas ditas parets, aplanaren los munts y valls y que heran tot lo millor ques pogue fer, y asso se feu en lo any 1661, y ara esta bé.

Los llochs particulars, que jo se, dels vasos de cada casa, anire posant per no averhi sino tres propietaris y dos o tres señals de llosas.

Primo, la Tayadella te dos o tres llosas devant del portal de la iglesia cerca de mitg fossar. La casa de la Rocha te lo vas al costat dels de la Tayadella, un poch mes endavant de la part de tramontana. Los de la casa del Prat tenen lo vas al detras entre la Tayadella y la Rocha. Los de Puigdueta tenen lo vas endetras de la Tayadella, mes en vers mitgjorn. Verdaguer y Mascarell lo tenen mes en vers ponent prop lo de Puigdueta. Esplugas lo te prop del padró de la part de tramontana. La Codina lo te prop de la Tayadella, mes envers mitg jorn, part de munt del forat o pas del monjo, prop la paret del fossar. Lo Castell y Vilacis tenen lo vas o lloch devant la paret de la iglesia, a la part de tramuntana, mes anllá del portal de la iglesia. Los de la casa del Torrents y Bosch y casa den Antoja tenen los vasos a la part de mitg jorn, endetras de la paret de la Galiera, ço es, lo Torrent y Bosch contra dita paret fins a mitg lloch. Y los Antojas contra la paret del fossar. Y, finalment, sis moren alguns forasters o altres que no son de la parrochia prenen lo lloch alli ahont alguns vells de la parrochia dihuen. [La Vila te lo vas mes amunt de la Codina, envers ponent y la Casa Nova den Sans pendra al costat de la Vila devers tramontana. La Balma de la Rocha te lo vas al costat del pedró devers tramuntana.]

VISITA. Lo dret de visita que aquesta parroquial de St. Andreu de Castellcir paga quiscun any, son tres lliuras, setze sous; ço es, lo sacrista o servint la sacristia ha de pagar dos lliuras, vuyt sous; y lo rector paga una lliura, vuyt sous. Y la Obra ha de pagar quatre sous per lo cartell. Y en cas que esdevinga que en un mateix any se fan dos visitas y en totas dos vegadas se aja de exigir y pagar lo salari o dret de dita visita, a las horas la part tocant al sacrista o servint dita sacristia /f. 8v/ no li toca pagar; sino queu trahuen de la caixa de la obra, y lo rector sempre paga sa part y portio; asso he vist praticar de mon temps y los pagesos vells me han dit usa y se fa de aquexa forma, y los quatre sous del cartell sempre paga la obra y en tot cas.

CUARTA Y ESCUSADO. La rectoria de Castellcir fa de quarta quiscun any deset sous y sis ab dos pagas; ço es, vuyt sous y nou per jener, y vuyt sous y nou per juny. Y al escusado paga quiscun any una lliura set sous ab dos pagas; ço es, tretze sous y sis per quiscun paga; y juntas las pagas de la quarta y escusado prenen suma de dos lliuras, quatre sous y sis, dich: 2 Ll. 4 s. 6 d. [Taxa nova del any 1702. Es de subsidi 3 Ll., 6 s., 4 d. Escusado 1 Ll. 7 s. Tot 4 Ll. 13 s. 4 d.]

ARXIU. Lo arxiu ahont estan tancats, recondits y reservats tots los actes, escripturas y altres papers es dins la casa de la rectoria, lo qual he fet fer jo Francesch Coma, prevere y rector, de mos diners, expressament pera tenir dits actas y escripturas. Dos llibres vells ahont estan assentats los baptismes, obits, matrimonis y visita hia; lo mes vell comensa al primer de jener 1567 y acaba lo any 1590. Laltre comença a onze de jener 1591, ahont tambe estan continuats los baptismes, obits, matrimonis y visita, y acaba lo any 1663.

Despres jo, lo dit Francesch Coma, rector, he fets fer sinch llibres nous de fo-

lio: un per baptismes, altre per los obits, altre per matrimonis, altre per la visita, pera que cada llibre tinga las cosas de persi. Laltre llibre encara esta blanch, lo qual servirá de Rational y Consueta per lo Reverent Rector quis qui será, ahont se escriura tot lo estat de la present parroquial iglesia, juntament ab tot lo inventari y ceremonial de todas las cosas, conforme esta en lo present codern. Altre llibre nou he fet fer de 4, lo qual serveix de llevador de las rendas y emoluments de dita parroquial iglesia de Castellcir. Lo llibre anomenat manual ahont estan continuats tots los instruments, procuras, debitoris, actes de censals, y altres, tambe estan recondits en dit arxiu. Tots los capitols matrimonials que de mon temps he presos /f. 9/ ja estan dins dit arxiu, cada hu ab son codern allergats en bona forma. Los capitols vells tambe estan, de part, tots en un plech a modo de plica. Tambe los testaments que de mon temps he presos estan allergats en bona forma y estan junts a modo de plica cada hu de persi. Y los vells tambe estan junts en la matexa forma, los quals tots son dins dit arxiu. Altres actes vells y actes, escripturas que son en papers volants, tots son junts ab un plech rodo, que axi los he posats per no aver trobat llibre de manual. Alguns actes tocants y pertañents al rector y rectoria o iglesia estan tots junts plegats y lligats, dels quals alguns de autentichs, altres no, però servexen de nota pus dihuen los originals ahont son. Tots los altres actes en pergami y paper que son dels censals tocant a la renda de anniversaris y missas, fundats y fundadas, jals anire posant y notant ab dita renda, los quals son dins dit arxiu, y los que faltaran tambe ho dire.

Item, en dit arxiu hia dos llevadors vells.

Item, hia un llibre ab las obligacions, servituts y rendas de la sacristia y mongia de la present parroquial de St. Andreu de Castellcir.

CASA DE LA RECTORIA. De aquesta part de quoranta anys se han fetas moltas obras en la casa de la rectoria, perque los qui vuy vihuen y lan vista, y la vehuen, los apareix un palacio, y no te sols sino un sostre, acceptat en una cambra que y ha un sostre fals, tots los demes aposentos estan sota taulada.

Primerament, en la entrada esta la cuyna, a ma esquerra, y los mobles que y son, los quals son de la rectoria, son los següents. Primo uns clamastes. Item, lo ascon lo qual he fet fer jo tot nou. Item, tres pasteretas; la una serveix de tenir los llums, laltre pera tenir sal, laltre per a tenir los setrills de oli y vinagre. Item, sobre de la escala qui puja a la sala estan los motllos de fer hostias, y en lo ermari dels llibres hia dos llibres, lo un se diu (*Sermones discipuli*¹⁶ / laltre se diu *Postillae majores totius anni*¹⁷). Aquexos son los mobles ques troban esser de la rectoria y no mes. Despres, mes anlla de la entrada, hia altra estantia ahont hia un pou sech, la qual estantia es bona y fresca pera menjar en lo estiu; y despres del pou es lo saller ab volta grassa, molt bona; y tornant a la entrada, a la part dreta, hia dos aposentos y son estables; y pujant quatre graons de pedra y los demes de fusta que es la escala /f. 9v/ que puja a la sala, la qual es mes llarga que

16. Johan HEROLT, *Sermones Discipuli de tempore & sanctis & quadragesimale eiusdem: cum promptuario ac diversis tabulis perquam necessariis: cum casibus papalibus & episcopalibus & a sacra inhibitionibus novissime Lugduni emendati, optimisque characteribus impressi*. N'hi ha nombroses edicions impreses en llocs diversos.

17. Es tracta d'un llibre de sermons, possiblement de l'obra de Guillaume d'AUVERGNE, *Postille maiores totius anni: cum glossis & quaestionibus praeclarum evangeliarum ac epistolarum per anni curriculum opus summo studio parique fide elaboratum novissime prodit... epistolae item Pauli & Senecae*. N'hi ha nombroses edicions, impreses en diversos llocs. Amb aquest mateix títol hi ha diverses edicions anònimes.

ampla, y te dos finestras y una ayguera y tres portas de cambras, y al mitg de dos portals esta lo arxiu de las escripturas. Las cambras que y ha son quatre y los graners, y dins una cambra es la necessaria.

OBRAS. Las obras que jo he fetas fer ab lo discurs de tretze anys, dins y fora la casa, son las següents. Primerament, tota la casa rodada de claveguera, la mitat de la qual fiu fer jo de la part de llevant, qui va a la iglesia fins a la necessaria, pera llevar la aygua de dins casa, que en temps plujos tot era fonts; y laltre mitat tambe le feta adobar, que en plourer tot lo seller era ple de aygua, y ara, gratias a Deu, esta remediat. En segon lloch fiu recorrer totas las tauladas y fer novas las carenas, y fiu adobar la ximenea. Tercerament vaig engrandir la era, de la mitat ab paret y terra, y despres hi fiu fer posar 500 carregas de argila. 4º. Fiu fer un repeu, a modo de esquena de asa, en lo detras de la casa, en la part del corral. 5º. En lo any 1661, fiu fer lo porxo. 6º. Fiu fer lo forn tot nou, y los fogons qui vuy son prop de la cuyna en lo any 1662. 7º. En lo any 1663, fiu fer dos armaris grans dins de casa, lo un en la sala, lo qual serveix de arxiu pera tenir los actes, escripturas y llibres; laltre es dins la cambra que mira mes a llevant. 8º. En lo any 1664, tots los sostres, ço es, contra las parets he fets enguixar per desota y per sobre, porque noy avia sino nius de ratas, y tambe algunas parets de dins casa las he fetas rebatre de calcs. 9º. En dit any fiu fer lo escon de la cuyna tot nou. Los arbrers fruyters que jo hi he fets y empeltats passan de cent. Tambe he fet desembardissar molta part dels orts, y altres llochs, y he fetas fer molts parets secas en diferents parts. Totas la parras, pals y barras he fet de mon temps y encara no parare, donantme Nostre Señor vida, en fer altrás cosas convenientes. Y aquest any de 1666 he feta fer la paret, ab argamassa, qui puja contra lo famer, y tambe la questa devant del paller per guardar la palla, no sen vaja fora; que entre tot lo gastat per aquexos varis de paret, varen costar coranta y dos reals. Dich 4 Ll. 4 s. /f. 10/

TITOL Y RODALIA DE LAS TERRAS DE LA RECTORIA. Primerament, la rectoria de St. Andreu de Castellcir te terres al rodador della trenta sis corteras, poch mes o menos, part ques cultiva, part herm y bosch, y part rocaters o rocas; afronta a sol ixent ab las honors y possessions del Castell de Castellcir; ab una rocha que es sobre lo mes alt single que es en part demunt la rectoria; y a mitg jorn ab las honors y terres del mas Torrents y Bosch axi com apunta ab un cap de dit single y cap de rocha, que es en vista de la casa de Bernils y de dit Torrents y Bosch, y baxa a la riera y resclosa, que vuy es en part de dit Torrents y Bosch, y apres sen va riera amunt cerca o prop de unas olletas que hi ha en dita riera, y apres passa a laltra part y puja tot dret fins a un cap de rocha que es dejes o desota la casa del Puigdueta, y pren lo sol ponent de pla en pla seguint lo single fins a un estret quen dihuen la font de la Esquetxa y junt al cami qui passa o qui va a Castelltersol, ja hi son las termas plantadas, y apres sen baxa torrent avall fins en dret de un altre single de rocha, que es sobra de un soley quen dihuen, y sen va seguint lo single de pla en pla passant per un serrat y per una costa fins en dret de una fonteta que y ha en lo torrent qui ve de la Rocha o de la Balma de Esplugas, y tambe en la dita costa hia termes plantadas, y axis devallant tot dret de la dita costa a la dita fonteta, y apres pren la tremontana y baxa torrent avall fins al cami qui va de Castelltersol a Sentelles, y apres torna pujar a una rocha que ix en vista del Castell de Castellcir, y apres torna a baxar fins a la riera (com dihuan unas termas), que y ha en lo serradet ques en vista de dit Castell, y apres sen pu-

ja riera amunt fins a la resclosa; avuy noy es dita resclosa, sino los forats dels pals, y apres sen puja tot dret per lo termenal dal dit Castell fins al cap del single, que ja tinch anomenat en la afrontatio de sol ixent y es en vista de St^a. Coloma Çacerra, mes en vista de tremontana que no de mitgjorn.

NOTA. Que lo cavaller del Castell, en temps que era rector Benet Sala, li doná dit cavaller un tros de terra, que son vuytanta passas mes amunt de la dita resclosa fins ahont estan aficadas vuy las termas contra la soca de un roure en lo mitg de dos rrels, y va pujant tot abiaxant fins lo singla; ab pacta que dit rector li agues de anar a dir cada setmana lo dia de divendras una missa al Castell, y despres de algun temps lo dit rector Sala, regonegut en si de la bestiesa que avia feta, no podent obligar los rectors successors, ana a Vich y se feu /f. 10v./ absoldres del jurament per los Sr. Oficial y Vicari General, qui fonch o era lo Sr. Joseph Bojons canonge de la Seu de Vich. Asso me ha dit lo reverent Hieroni Terradelles, prevere y rector de Ayguafreda, marmesor de dit Sala; y se ha de advertir que, quant acas lo cavaller vulla cobrar dita terra, han de pendres desde dita resclosa tirant tot dret per la costa amunt, dret a las termes que son al primer singla, que aquexas termas sempre son estadas las que han fet termenal entre las terras de la rectoria y del Castell, y las terras de dita rectoria arriban fins dalt al single mes alt com ja esta dit; y lo delme y primitia de ditas terras tot es del rector.

RODALIA DE LA PARROCHIA NO NI A.¹⁸

CASAS DE LA PARROCHIA. Las casas que vuy tenen habitatio y son de la present parochia de St. Andreu de Castellcir son las següents.

Primo, lo Castell. Item, Vilacis. La Caseta den Antoja. Item, la Tayadella. Item, las Berangueras. Item, lo Verdaguer. Item, lo Mascarell. Item, Esplugas. Item, lo Prat. Item, la Rocha. Item, la Balma de la Espluga. Item, lo Puigdueta. Item, la Codina. Item, la Vila. Item, lo Torrents y Bosch. Item, la Rectoria. En todas las quals vuy son habitadas de gent, y de aquestas sols nia de capmasos deu, que son las que servexen la mongia y sacristia per torn com en son lloch se dirá.

DELME Y PRIMITIA. Lo delme y primitia en la present parochia se acostuma areplegar tot junt, y es lo rector qui fa replegar, y pagar de deu una i de de[...]19/f. 11/

Item, lo mas Brugarolas de Castelltersol te un mas dins de esta parochia de Castellcir, anomenat Casanova, per lo qual ha de pagar delme y primitia en la present parochia sempre que las terras de dit mas se rompen y conrehan.

Item, lo mas Vall Jusana de Castelltersol te moltes terras dins desta parochia de Castellcir, de las quals paga delme y primitia sempre ques conrehan y rompen, y jo ne rebut molts anys.

Item, lo mas Vall Subira de Castelltersol, de tres parts de la sua heretat la una es dins desta parochia de Castellcir, de la qual sempre paga y ha pagat delme y primitia a us y costum desta parochia, y fa quiscun any dos vellos de llana de

18. Tota parròquia té un terme delimitat. Mossèn Francesc Coma, redactor de la consuetat, amb l'expressió «Rodalia de la parochia no nia», molt possiblement vol dir que no coneixia la delimitació exacta del terme parroquial o que no l'havia trobat documentada a l'arxiu parroquial de Sant Andreu de Castellcir.

19. En l'exemplar aquí manca un foli.

delme, un corta y mitg de forment per los menjars o conreus, y a la sacristia fa tres cortans de ordi.

Item, lo mas Serradora de Castelltersol te terras dins los ambits de dita parochia de Castellcir, de las quals paga delme y primitia sempre ques conrehan y sembran.

Item, lo mas de la Bassas de Castelltersol, te algunas terras part desa del torrent Mal, y son dins desta parochia, de las quals paga y ha pagat delme y primitia sempre que ses ronput y conrehat.

Item, lo mas de las Umbertas de Castelltersol tambe te terras, part desa del torrent Mal, y son dins desta parochia, de las quals paga y ha pagat delme y primitia sempre que ses conrehat y romput, y jo ne rebut molts anys.

Item, lo mas Clapes de las Planas, de la parochia de Santa Maria de Moya, te terras, part desa torrent Mal, las quals son dins desta parochia; confrontan ab terras del mas Verdaguer o de altre mas unit al dit Verdaguer, lo qual mas o terras estan dins dita parochia de Castellcir conforme diu en lo capbreu; y de ditas terras del Clapes ja avem tinguda questio lo rector de Santa Coloma Çacerra y jo, junt ab dit Batista Planella Sr. del delme, de Castellcir, y Joseph Barrera, de Moya, Sr. del delme de St^a Coloma; y lo de St^a Coloma, y Barrera, may hi ha volgut posar nengu per a ques miras fins que de potentia se no han aportat, y Don Batista es estat tant flux que may hi ha dit res; asso he posat per nota perque, si en algun temps se torna rompra, es cert ques de Castellcir, perque desde la punta del terme del Verdaguer, la parochia ha de tirar tot dret a torrent Mal, y no fer una gran marrada com volan los de St^a Coloma per son parochia, que son las terras del dit mas Clapes de las Planas de Moya. /f. 11v/

Item, lo mas del Toll de la parochia de St^a Coloma Çacerra tambe te terres, pocas o moltas, dins dita present parochia de Castellcir, y may ho he pogut averiguar per no tenir rogalia de la parochia.

Item, lo mas Giol de St^a. Coloma Çacerra, per lo mas Boladeres y altres terras que te dins la present parochia de Castellcir, paga delme y primitia, al us de Castellcir, de las ditas terras sempre ques conrehan y sembran; fa quiscun any dos vellos de llana de delme, un corta y mitg de forment pels menjars o conreus, mitja cortera de ordi a la sacristia de Castellcir.

Item, lo mas Serracaxeta de St^a. Coloma Çacerra, per terras que te dins la present parochia sempre ques rompen y sembran paga delme y primitia a Castellcir, de deu una, de deu altra, jo ne rebut.

Item, la heretat de lo Corral den Rovira, de Sentelles, tambe te terras, quatra o sis cortans de sembradura, poch mes o menos, dins la present parochia de Castellcir, de las quals paga delme y primitia sempre ques romp o se conreha.

Altres casas hia, ahont lo rector de Castellcir no entra ni pren primitia, sino lo cavaller del Castell ques, y pren un terso de delme; y son casas y terras que son dins lo terme de Castellcir y no son dins la parochia.

DELME DE LLANA. Cosa certa, clara y averiguada, es que los rectors tenen delme o primitia de las erbas y glans; y perço pagan llana, porcells, cabrits, añells y formatges als rectors y delmers; pero cada parochia paga segons son costum y practica, o segons lo concert o concordia que y ha entre los parrochians y rector o Sr. del delme; y axis en esta parochia de Castellcir son taxats los vellos que cada casa paga al delme y primitia quiscun any, y lo rector far pagar ab lo mateix salari, que li donan dita llana, y son cinquanta y un vello, partidors entre lo rector y Sr. del Castell, ço es, tenint lo rector la majoria; quatre per lo Sr. y sinch per lo rector, partint ab vellos o ab pes de romana. /f. 12/

A mes del tras dit, todas las ditas cosas y otras que son en la (...), de cada nado de bestia grossa pagan un pollastre, com son de vadells, matxos, mulas, eugas, rocins, ases y someras, y tot se paga entre dit rector y cavaller ab la matexa forma dita.

FORMATGES. Los formatges que lo present rector quiscun any replega, reb y acostuma rebre en la present parrochia de Castellcir, son 29, y tots son de (...), sens aver de partir ab ningú, los quals fan las casas següents.

Primo, lo mas y casa de Torrents y Bosch fa tres formatges	iii
Item, lo mas y casa de la Codina fa tres formatges	iii
Item, lo mas y casa de Puigdueta fa tres formatges	iii
Item, lo mas y casa de la Rocha fa tres formatges	iii
Item, lo mas y casa del Prat fa tres formatges	iii
Item, lo mas y casa de Esplugas fa tres formatges	iii
Item, lo mas y casa del Mascarell fa tres formatges	iii
Item, lo mas y casa del Verdaguer tres formatges	iii
Item, lo mas y casa de la Tayadella fa tres formatges	iii
Item, lo mas y casa del Castell fa dos formatges	ii

Son 29

CONREUS O MENJARS. Lo rector prop passat, Joan Torrents, avia fet un llevador ahont avia posat y escrit, dient que, pus no trobava notat en ninguna part quantas missas tenia obligacio de dir quiscun any per lo blat que donan y los menjars o conreus, sera resolt de dir per cada cortá y mitg de blat una missa. Jo no volgui estar ab axo, y axis lo Sr. Visitador, quant va passar, que fonch en lo any 1652, als 21 de novembre, que era lo Dr. Pau Taravall, rector de Cellent, va publicar en acta de visita que lo rector de Castellcir, quis, qui sera, tinga tres cortans de blat y forment per quiscuna missa que dirá, de dits menjars o conreus, y aquexa es la consuetut del bisbat, y no las diga a menor caritat, y tampoch a major; y axis son diset missas las que quiscun any se han de dir per compra de dit blat que dit rector reb y acostuma /f. 12v/ de las casas següents.

Primo, Bernils de St. Quirse fa tres cortans de forment.

Item, Torrents y Bosch fa sis cortans de forment.

Item, la Codina fa tres cortans de forment.

Item, Puigdueta fa sis cortans de forment.

Item, Vallsubira de Castelltersol fa un corta y mitg de forment.

[Item, lo mas Brugarolas de Castelltersol fa un corta y mig de forment per menjars y conreus, y lo rector de St. Quirse lo pren, y es per lo mas Casanova de la parrochia de Castellcir. Axo se ha de veure com es.]

Item, la Rocha fa tres cortans de forment.

Item, lo Prat fa tres cortans de forment.

Item, lo Mascarell fa tres cortans de forment.

Item, lo Verdaguer fa una quorterera de forment.

Item, lo Giol de St^a Coloma Çacerra fa tres mesures de forment.

Item, la Tayadella fa deu cortans y mitg de forment.

Tot junt pren suma de quatre corteras, y quatra cortans y mitg, lo qual se cull os pren a Nostra Señora de agost quiscun any.

NOTA. Lo mas de Esplugas y lo Castell no pagan blat de menjars o conrreus, y la causa jo no la se; que en certa occasio, trobantme en Vich y preguntant al Sr. sacristá Alamany, que fonch Vicari General molts anys y era gran jurista, a serca de axo, me respongue que sempre que ho volgues pladejar ell mo guañaria dins breu temps y faria que tots los masos de la parochia tant dirruits com habitables pagarian. Jo nou he dejat y al dit mas Esplugas nia dos o tres de units y aplicats; y al Castell ni ha de aplicats y units quinze o setze, conforme he vist jo lo acte de tots los masos qui eran en temps passat dins la present parochia, lo acte dels quals te lo Sr. del Castell, y molts altres actes que sis poguessen veurer, quíça serian per lo rector; y tambe penso que a Moya sen trobarian molts, sis cercava, y tambe a Castelltersol, a Sentelles, que a totas exas parts hia escripturas vellas. Tambe mo ha dit lo sacrista del Estany que, entre las escripturas y llibres dels dagans del Estany, hi avia alguns actes pertañents al dit rector de Castellcir; vuy te dits llibres y escripturas m^o Joan Vila notari publich de Vic.

ALOUS DE LA RECTORIA Y RECTOR DITAS COMAS DE ST. ANDREU Y ALTRES TERRAS. Los alous son aquellas terras o pessas de terra, las quals los concellers, señors o altres (...) en temps passat a la iglesia ab tota la señoria alouetat, la decima y la primitia, volent que fos del rector, /f. 13/ no obstant que en asso, en moltas parts, han contradit los señors del delme, fent amostar los actas als rectors com era alou y com los tocave delme y primitia; assi nos pot mostrar res de axo per no averhi actes ni escripturas; sols se te la possessio inmemorial de los passats que, sempre dels pochos alous que y ha, han pagat y donan el delme y primitia (sens contradicció alguna de ningú) al rector en los alous que son en la present parochia; son los següents, he trobat en lo llevador vell.

Primo, a las Solanas de Bernils diu ni ha un que may he sabut quina pesa de terra es; y lo mateix amo Joan Bernils me ha dit que ell nou sap, ni may ho ha entes a dir a ningú, ahont era es en lo mas Puigbrego (...).

Item, a la heretat de Esplugas ni ha un altre, tampoch no he sabut trobar cap escriptura, y lo amo me ha dit que nou sabia.

Item, a la Tayadella ni ha un altre dita la Coma de St. Andreu, la qual te de sembradura tres quarteras, poch mes o menos, afronta per totas parts ab honors de dita heretat de la Tayadella y de aqueix sempre me han donat y pagat delme y primitia.

Item, a la Cudina de la present parochia ni ha un altre dit lo camp Roig, te de sembradura una cortera y mitja poch mes o menos, afronta a mitgjorn ab honors de la Vila, a solixent, ponent y tramontana ab honors del dit mas de la Cudina, y tambe sempre la han donat y pagat delme y primitia.

Item, al mas Torrents ni a un altre de sembradura, altres 4 cortans, poch mes o menos, y es a la quintana de part de sa del torrent a sol ixent, y baixa fins al dit torrent, afronta a sol ixent ab honors del mas Santforas, amitgjorn, ponent y tramuntana ab honors del dit mas Torrents, y sempre me han donat y pagat delme y primitia, y arriba fins a la vora del camí qui va de Castellcir a la casa de dit Bosch o Torrents.

Item, a la heretat del mas Puigdueta hia altre alou dita la Coma de St. Andreu, la qual te de sembradura tres corteras, poch mes o menos, afronta per totas parts ab honors del dit mas y heretat de Puigdueta, y sempre me han donat y pagat delme y primitia de dita pesa de terra de la coma de St. Andreu.

Item, los hereus (...) missa fundada cada (...) /f. 13v/ a Nostra Señora de agost fan quiscun any de censos vint sous, dich 1 Ll. 6 s.; may he trobat lo acta,

sino un llevador que diu en temps passat se feya una cortera de blat y se va pladejar, y consertaren que fes los vint sous y aquexos se pagan. Y jols he rebuts tots anys.

Item, los hereus de las Tapias de Calders de la parrochia de St. Pere de Viladecavalls, diu lo llevador vell, que feyan quiscun any a la festa de St. Tomas apostol set robas de sal, y se pladeja a Vich aura cosa de cent (...), poch mes o menos, y ara no fa sino sis sous ab diners, y encara recusa pagar lo hereu qui vuy es. Y ell mateix me ha dit que tenia lo acte com no feya sino sinch puñadas de sal; assi no he trobat acta petit ni gran. Veritat es que, de son pare, ne cobro tres lliuras, divuyt sous, per raho de tretze añadas, a raho de sis sous quiscuna dellas, de las quals lin fiu apocha en poder de Pere Vidal, prevere y sacrista del Estany, als 20 de jener 1658, ab protesta, y dita apocha es a la escrivania del Estany y ara al arxiu.

Item, fan los hereus del mas Serrataccó, de St. Quirze de Cefaja, a la festa de Nadal, quiscun any, dotze sous y un diner, dels quals hia sinch sous per lo sacrista de Castellcir; los actas son al arxiu no autenticats sino trasllats; los originals son a Moya, en poder de Arnau Manyosa notari Real y publich de la dita Vila de Moya, als 3 de desembre 1398.

Item, lo dit Serrataccó de St. Quirse de Cefaja quiscun any fa de cens mitja cortera de forment, a la festa de Nostra Señora de agost, al rector de Castellcir; los actas son los dalt mencionats y de tot paga molt be.

Item, lo mas Puigdueta de dita parrochia de Castellcir fa quiscun any, a la festa de Nostra Señora de agost, una cortera de forment per una coma de terra dita la coma de St. Andreu y paga cada any.

Item, lo mas de Esplugas de la present parrochia de Castellcir fa quiscun any, per la festa de Nostra Señora de agost, una cortera de forment; no se per que may he trobat lo acta. Jo li he fet tres apochas, dos en poder de Joseph Morato (..) /f. 14/

CENSALS, DE LA IGLESIA DE CASTELLCIR.

JANER. Primo, los hereus de casa den Antoja de la present parrochia de Castellcir fan de censal quiscun any de censal, als 9 de jener, tres lliuras, deu sous, ab acte rebut en poder de Andreu Foncuberta, notari public de la vila de Moya, any 1651; lo acte es en paper al arxiu.

Item, dit dia y any los hereus de Jaume Coll, pages de la vila de Moya, fan quiscun any de censal quatre lliuras, el acte rebut en poder de Andreu Foncuberta, notari public de la vila de Moya; lo acte es en paper al arxiu. Los dos partits son per missas baxas fundadas en lo altar de Nostra Señora tots los disaptas del any, si la caritat hi basta, volent que tots los dias no impeditis se diga missa de Requiem, y se ha de amonestar, per Miquel Tayadella, major, y una absoluta baxa a peu de altar.

FEBRER. Item, als 19 de febrer, Hiacintho Caldero, de Moya, y sos hereus fan quiscun any de censal una lliura sinch sous, ab acte rebut en poder de Andreu Foncuberta, notari public de Moya, any 1646; lo acte es en poder al arxiu, y son per dos anniversaris del quondam Joan Sagresa, vicari de Castellcir.

Item, als 26 de febrer any 1650, los hereus del mas Pla y Garriga del Sauch, de Ayguafreda, fan quiscun any de censal sinch lliuras, y son per los anniversaris y missas fundats per lo quondam Benet Sala, rector de Castellcir, ab acta rebut

en poder de Joan Vila, notari public de la ciutat de Vich; falta lo acta y ja es pagat.

Item, la Universitat de Castelltersol, als 22 de febrer, fa quiscun any censal vint lliuras, las quals son per dos missas setmanals, la una de Miquel Tayadella, menor, y l'altra de Joan Tayadella, son fill, per consignatio ne han feta los tutors y curadors del pubill Tayadella a la present iglesia, en poder de Pere Martir Ferrer, notari public de Barcelona als 8 de novembre de 1660; tots los actas son al arxiu, ab un plech, tres o quatre en pergami y los altres en paper.

Item, los hereus de Pere Serradora, pages de Castelltersol, als 25 de febrer fan quiscun any de censal set lliuras, deu sous, per la missa fundada cada dilluns per lo quondam Antoni Bosch, pages de Castellcir; y se ha de amonestar; ab acta rebut en poder de Joan Serrabassa, prevere y rector de St. Coloma Çacerra, any 1660, lo acte es en paper al arxiu. /f. 14v/

MARS. Item, Sebastia Antoja, pages de Castellcir, y sos hereus, als 14 de mars, fan quiscun any de censal dos lliuras, ab acte rebut en poder del Dr. Maurici Perera, Paborde de Castelltersol, any 1646, es lo acte al arxiu en paper; y son per quatra anniversaris del quondam Pellari Oliver; falta altre acte de millora de dit Paborde.

Item, Fermi Vallsobirá, pages de Castelltersol, y los hereus fan quiscun any de censal set lliuras, deu sous, per la missa del dit Anthoni Bosch, ab acte rebut en poder de Joan Serrabassa, prevere y rector de St^a Coloma Çacerra, als 15 de mars 1658; lo acte es en paper al arxiu.

ABRIL. Item, Anthoni Iglesias y Plans, de Monteugas, sofraganea de Vallcarca, bisbat de Barcelona, y los hereus fan quiscun any de censal dos lliuras al primer de abril, ab acte rebut en poder de Joan Vila, notari public de Vich, any 1651, y son per los anniversaris y missas fundadas per lo quondam Benet Sala, rector de Castellcir; falta lo acta y ja es pagat.

Item, los hereus del mas Torrents y Bosch de la present parochia de Castellcir, als 4 de abril, fan quiscun any de censal vint y sinch sous, y son per un anniversari de Pere Torrents y Bosch dexat en son ultim y valido testament en poder de Sebastia Costa, notari real de Barcelona; han de fer acte de encarragement o esmersar.

Item, Jaume Casanova, negociant, y los hereus de Castelltersol, per una casa ha comprada en dit lloch a la passeta dita den Trasserra, fa quiscun any de censal una lliura treze sous, a 16 de abril, y son per una almoyna donadora quiscun any, lo divendras Sant, en la iglesia de Castellcir; axo consta ab acte en poder de Maurici Parera, Paborde de Castelltersol, a 14 abril 1644; es acta de encarragement y falta dit acta al arxiu que no es tret.

Item, los hereus del mas Oller de Castelltersol y de Hiacintho Traserra, pages, als 16 de abril fan quiscun any de censal dos lliuras, deu sous, ab acte rebut en poder del Dr. Maurici Parera, Paborde de Castelltersol, any 1633; es lo acte en paper al arxiu y son per quatre anniversaris, ço es, trenta sous per tres anniversaris de Barthome Calderó, y dotze sous per un anniversari de la quondam Montserrat Prat, pages.

Item, Valenti Bosch traginer de Castelltersol y los hereus als 16 de abril fan quiscun de censal dos lliuras sinch sous ab acte rebut en poder de Joan Serrabassa, rector de St^a Coloma Çacerra, /f. 15/ any 1662; lo acte es en paper al arxiu y son per lo compliment de la missa setmanal de Antoni Bosch y demes excessoris.

Item, los hereus del mas Sobregrau, de la parrochia de Gallifa, bisbat de Barcelona, als 22 de abril fan de censal quiscun any dos lliuras, deu sous, ab acta rebut en poder de Salvi Bigas, notari de Castelltersol, any 1581; lo acte es en pergami al arxiu; y son per una almoyna donadora quiscun any, lo divendras Sant, a la iglesia de Castellcir als pobres de Jesucrist, fundada per Michael Tayadella, major, aceptada per la cort de la oficialitat, de Vich Joseph Vila notari public.

MAIG. Item, los hereus del mas Rovira de la parrochia de Sau, als 14 de maig, fan de censal quiscun any sinch lliuras, ab acta rebut en poder de Joan Vila, notari public de Vich, y son per los anniversaris y missas fundadas del quondam Benet Sala, prevere y rector, any 1650, falta lo acte y ja es pagat.

Item, los hereus del mas Riba, de la parrochia de Sau, als 21 de maig, fan de censal quiscun any sinch lliuras, ab acta rebut en poder de Joan Vila, notari public de Vich, y son per los anniversaris y missas fundadas del quondam Benet Sala, prevere y rector, any 1650; falta lo acte y ja es pagat.

[Item, als 22 de maig, Antoni Custillera, texidor de llana, y los hereus fan de censal quiscun any una lliura, sinch sous, ab acta rebut en poder de Joan Serrabassa, prevere y rector de St^a Coloma Çacerra, dit dia, any 1667; lo acte es lo arxiu en paper.]

JUNY. Item, los hereus del mas Bosch de Rafets de la parrochia de St. Feliu de Codinas, bisbat de Barcelona, als 24 de juny, fan de censal quiscun any tres lliuras, y son per missas matinals part dels diumenges de tot lo any. Y pagan com ha marmesors y administradors de la causa pia del quondam Berthomeu Bosch; consta ab lo testament de dit Bosch, en la parrochia de Gallifa, del bisbat de Barcelona, any 1648. Lo testament ja es al arxiu en paper; y de las tres lliuras, hi ha 3 s., per lo sacrista de Castellcir per candelas, vuy es de la obra.

JULIOL. Item, los hereus del mas Vilardell de la parrochia de St. Feliu de Vallcarca, sofraganea de St. Llorens Çevall, bisbat de Barcelona, al primer de juliol fan quiscun any de censal quatre lliuras, sis sous, ab acta rebut en poder de Joan Serrabassa, prevere y rector de St^a Coloma Çacerra, any 1658, y son per los anniversaris y missas del quondam Benet Sala, prevere y rector; lo acte es en paper al arxiu. /f. 15v/

AGOST. Item, los hereus del mas Garriga de St. Pere de Sevassona, sofraganea de Tavernolas, als 30 de agost, fan de censal quiscun any deu lliuras, ab acte rebut en poder de Joan Vila, notari public de Vich, any 1650, y son per missas resadas fundadas per lo quondam Joan Monvinos, prevere y vicari de Castellcir; falta lo acte y ja es pagat.

SETEMBRE. Item, los hereus del mas Riba, de la parrochia de Sau, als 5 de setembre, fan de censal quiscun any sis lliuras, ab acte rebut en poder de Joan Vila, notari public de Vich, any 1650, y son per missas resadas del dit m^o Joan Monvinos, prevere; falta lo acte y ja es pagat.

Item, los hereus del mas Agustí, de la parroquia de Tagamanent, al 24 de setembre, any 1648, fan quiscun any de censal sis lliuras, deu sous, ab acta rebut en poder de Joan Vila, notari public de Vich, y son per la missa matinal part dels diumenges de tot lo any, fundada per lo quondam Benet Sala, prevere y rector; falta lo acte y ja es pagat.

Item, Jaume Brugarolas, traginer de Castelltersol, y los hereus als 28 de setembre fan quiscun any de censal dos lliuras y sinch sous, consta ab acte rebut en poder de Joan Serrabassa, prevere y rector de St^a Coloma Çacerra, any 1664; lo acte es en paper al arxiu; y son los nou sous per un anniversari fundat per lo quondam Joan Torrents, prevere y rector de Castellcir; los restants 36 s. son meus de mi, Francesc Coma, prevere y rector, ja ne fet donatiu a la iglesia de Castellcir per animes y missas baxas, y laltre censal tambe la institutio es al arxiu.

OCTUBRE.

NOVEMBRE. Item, los hereus de Joan Fargas, traginer de Castelltersol, als 16 de novembre, fan quiscun any de censal una lliura, sinch sous, ab acte rebut en poder de Montserrat Riera, notari public de Castelltersol, any 1605; lo acte es en paper al arxiu, y son per dos anniversaris, lo un de Sebastia Torrents, y laltre de Joana Torrents, y volan que hi aja vespres qui cante o altre.

[Item, als 19 de novembre 1667, los hereus de Fructuos Pallas, pages de Castelltersol, fan quiscun any de censal a la obra de Castellcir dos lliuras, ab acte rebut en poder de Joan Serrabassa, prevere y rector de St^a Coloma Çacerra, dit dia y any, lo acte es en paper al arxiu.]

Item, Pere Prims, bracer de Castelltersol, y los hereus als 26 de novembre fan quiscun any de censal vint sous, dich 1 Ll., ab acte rebut en poder de Andreu Foncuberta, notari public de la Vila de Moya, any 1642; lo acte es en paper al arxiu, y son per dos anniversaris, lo un de Violant Francesca Mas, que son los 8 sous, y laltre es de Francesch la Costa, de 12 s. /f. 16/

DESEMBRE. Item, los hereus de Montserrat Vallsubirá, de Castelltersol, als 8 de desembre, fan de censal quiscun any vint sous, ab acte rebut en poder de Jaume Guardia, notari public de Castelltersol, any 1598, extret per Montserrat Riera, notari public de Castelltersol, als 20 de setembre 1599; es lo acte al arxiu ab paper y son per dos anniversaris fundats per Joan Serradora, pages, y sos pares, vuy paga Jaume Capdet, texidor de llana de Castelltersol.

Item, los hereus del mas Bussanya, de la parochia de St^a Maria de Moya, als 20 de desembre, fan quiscun any de censal dos lliuras, tres sous, ab acte rebut en poder de Joseph Morato, prevere y vicari de Moya, any 1660; lo acte es en paper al arxiu, lligat ab los actas que los curadors del pubill Tayadella han donat per lo censal de Castelltersol consignat; y son trenta tres sous per compliment de las missas y demes excessoris de Miquel Tayadella, menor, y de Joan, son fill, y los deu sous son per un anniversari de Pere Torrents, pages de Castellcir, que se ha de dir al altar de St. Joan lo dia de St. Pere martir.

Item, los hereus del mas Soler y Manganell de la parochia de St. Pere de Vila de Cavalls, del present bisbat, als 25 de desembre, fan de censal quiscun any dos lliuras, vuyt sous, ab acte rebut en poder de Joseph Bigas, notari public de Vich, als 29 de desembre 1587; lo acte de la consignatio de dit censal es en poder de dit Bigas, als 7 de mars de 1603; tot es en paper al arxiu, y son per vuyt missas resadas, commutadas de quatre anniversaris per lo Dr. Maurici Parera, paborde de Castelltersol, ab acte de visita als 24 de novembre 1656, visitador general per lo illustrissim Sr. Don Fr. Francisco Crespi y Devalldaura, fundadas per lo quondam Fermi Girbau Pujadas, prevere y rector de Castellcir.

Item, los hereus del mas Riera de la parrochia de St. Quirse Çefaja, als 25 de desembre, fan quiscun any de censal tres lliuras; lo acte es al arxiu, y no es clos, y nos sap quin notari la pres; y son per missas baxas fundadas en lo altar de St. Joan per Joan Pere Puig Domenech, pages, en las festivitats de dit St. Joan Baptista y del Evangelista, per St Joan degollatio, per St. Joan *Ante portam latinam* y altres diadas no impedidas; del present partit ne tinc firmada una apocha en poder del rector de Baleña, als 12 de maig 1658. /f. 16v/

OBLIGATIONS Y SERVITUTS DEL RECTOR DE CASTELLCIR. Primo, lo reverent rector de la parroquial de St. Andreu de Castellcir te obligatio de administrar la cura de animas per tota sa parrochia y los sacraments a tots sos parochians, sempre y quant sera menester, y será cridat y demanat de algu per anar a alguna de las cascas de la present parrochia. Enseñar la doctrina cristiana a sos feligresos, y predicarlos la lletra del St. Evangelio quant conve.

Item, tots los diumenges y festas del any te obligatio de dir dos missas, matinal y major; la matinal se diu o se comensa ordinariament tot lo any a la punta del sol, y la major entre nou y deu, poch mes o menos. La missa matinal de tots los diumenges ja esta fundada y se acostuma dir al altar de Nostra Señora.

En esta parroquial iglesia nos troba, ni se ha trobat en escrit, que lo rector tingue obligatio de dir la missa major, ni altre, per lo poble; jon dich per las obligations del poble todas las festas añals.

Al ofertori te de publicar las festas, anniversaris y missas de quiscuna setmana.

Tots los diumenges del any, despres de missa matinal, ha de fer, y cantar, sinch absoltas rodant lo fossar o cementiri; y despres de missa major se fa tres absoltas cantadas al peu del altar; y axi mateix los dias de festa, en cada missa, se fan tres absoltas cantadas al peu del altar; y si vol exir al fossar ne tindra llibertat y no sen dona res de distributio.

En esta parroquial nos troba que lo rector estiga obligat a dir la Passia cada dia, y si los diumenges y festas la vol dir per devocio, podrá.

Item, te obligatio en escriure todas las lliuras del pa o los diners que restaran de dit pa de tots los bacins, tots los diumenges y festas quen aportaran.

Item, te obligatio de comprar neulas per Nadal per enramar la iglesia.

Tots los primers diumenges de cada cap de mes que no seran impeditos, despres de missa matinal, se fa professo de Nostra Señora del Roser, rodant la iglesia per defora, y al ofertori de la missa se dona a adorar la imatge de la Mare de Déu y se cantan los goigs. Y tambe se aporta a la professo la dita imatge.

Item, te obligatio tots los disaptas o diumenges al mati en beneir la aigua a la pica. /f. 17/

DRETS DE TERRATGE. Reb y acostuma rebre lo reverent rector de Castellcir per drets de terratge, de cada cos gran, nou cortans, ço es, mitg ordi y mitg espelta; y de quiscun albat te, y reb per dit terratge, duas pollas. Mes reb, y acostuma rebre dit rector, un sou de majoria per quiscun cantar, anniversari, sepultura, novenal, cap de any y regonexensa, provehit en acta de visita, als dos de mars de 1627, per lo reverent Hieroni Tarradellas, prevere y rector de Ayguafreda visitador general elegit y creat per lo Illustrissim Sr. ardiaca de Vich Joan Barrera.

DRETS DE CREU Y CALDERETA. En esta parroquial de Castellcir no he trobat en nenguns llibres ni altres papers que lo rector tinga dret ni reba nenguna cosa per

dret de creu ni caldereta; y axis jo may ni pres ni he fet pagar a nengu. Sols dich que, sempre y quant hia alguna sepultura de cos gran, y la creu major o de plata volan que vaja a la casa, en tal cas los amos de la casa la fan portar, perque lo rector no te obligatio de tenir un home gran tant solament per axo, sino un miño que serveix de escolá, y de ordinari es miño que no te força pera aportar la dita creu, ni es practica ni costum quis fassa.

CARRECH Y SERVITUTS DEL SACRISTA Y MONJO DE CASTELLICIR. Primo, te obligatio de ampaliar la iglesia y altars totas las festas añals, y altres, quant conve y es menester.

Item, te de encensar las festas añals, com es Nadal, Pascua, Sincogesma, Nostra Señora de Agost, lo dia de St. Andreu, Corpus y a la Setmana Sancta; y te de comprar encens sempre que sia menester per lo servey de dita iglesia, y pagar aquells de sos diners.

Item, te de fer cremar la llantia del Santissim Sacrament sempre, de nits y de dias, y netejar aquella de quant en quant.

Item, te de tenir y posar blens de cotó per la dita llantia. /f. 17v/

Item, te de tenir cuydado en que dita llantia estiga be y cremi sempre, y per asso se ha de adobar cada mati y cada tarda.

Item, te de posar o pagar lo llum o cera, ço es, dos ciris de cera blanca, ab ques dihuen totas las missas matinals tots los diumenges y festas del any; y los dias ques dihuen vespres cantadas, y per las matinas de Nadal, y a las missas majors ques diuen cantadas entre (...) en las festas añals.

Item, te de comprar lo ciri pascual de cera blanca, de pes de quatre lliuras, y tot lo demes que valdra de vint y sinch reals li fara bo la obra.

Item, te de comprar sinch piñas de encens per posar al dit ciri pascual lo Disapta Sant.

Item, te de comprar la palma per lo diumenge dels Rams, y serveix pera donar a tota la gent.

Item, te aportar llor y olivera per dit diumenge dels Rams pera donar a tota la gent y un ram per cada casa.

Item, te de comprar una coqueta de cera vermella pera posar al monument.²⁰

Item, te obligatio de tocar o fer tocar tots los diumenges y festas de tot lo any a missa matinal y major, a vespres quant sen diran, y ha tocar o fer tocar per los enterros, y ha de acudir a la iglesia a tocar si hia trons o mal temps, y ha de repicar las campanas quant fa la professo de Nostra Señora del Roser, del dia de Corpus, y altres functions, y a la visita.

Item, te de aportar lo drap y llit de morts a la casa de ahont esdevindrà ser menester.

Item, te de posar llum a la llanterna y aportar aquella sempre que la creu anira fora de la iglesia, y als combregars, professons y altres functions.

20. La «coqueta de cera vermella» servia per segellar la caixa on es reservava el santíssim sagrament el Dijous Sant. Cal dir que la caixa de la reserva de la parroquial de Castellcir, com diu la consuetueta, «se tanca ab son pany y clau» i que el fet de segellar-la amb cera és simbòlic. Vegeu la referència a la coqueta de cera vermella de la consuetueta de Sant Julià de Vilatorrada a Jordi VILAMALA, «Les consuetes de Sant Julià de Vilatorrada (Osona): la continuïtat en la gestió de l'administració eclesiàstica», *Miscel·lània Litúrgica Catalana* (Barcelona), IX (1999), p. 338. A la consuetueta de la parroquial de Sant Julià de Tregurà, a la vall de Camprodon, es prescriu que l'obrer, referint-se a la reserva del santíssim sagrament del Dijous Sant, ha de «fer guarda en l'església perquè no robassen lo venerable Senyor» (Isabel JUNCOSA I GENESTA, «La consuetueta de Sant Julià de Tregurà - Vic, Arxiu Episcopal, Tregurà I/1», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, VI, p. 335).

Item, te de enrramar tota la iglesia lo dia de Corpus, y per tot alli ahont pasará la St^a Professo.

Item, te de escombrar la iglesia de quant en quant, o quant lo rector ho dira ques menester.

Iem, te de fer bugada tres vegadas lo any per netejar la roba de la iglesia.

Item, te de anar o fer anar a Vich, ab son diner a sercar los Olis Sants ab la caxeta [y dins de ella se posan dos sous y sis diners de la caixa de la obra.]

Item, te obligatio de tocar la Ave Maria cada nit, tancar y obrir la iglesia.

Item, te de posar aygua y sal a la pica pera que lo rector la beneixca, y natejar aquella quant sia bruta./f. 18/

Item, te de fer lo sot al cementiri, o fossar, per tots aquells ques moriran.

Item, te de replegar la talla real del terme.

Item, te de pagar dos lliuras vuyt sous per lo dret de visita.

Item, als novenals, y capdanys, y regonexensas o cantars de devocio, no está obligat a tocar, ni fer tocar, porque ja fan tocar las casas de hont fan lo be.

Los dits carrechs de sacrista y monjo en esta parroquial van annexos lo un ab lo altre, ab concordia que los parochians se feren entre si, y dits parochians van fent las servituts de dits carrechs per torn de deu casas campmasos que y ha en la present parochia, y son las següents.

Primo, Torrents y Bosch.

2º. La Vila.

3º. La Codina.

4º. Lo Puigdueta.

5º. La Rocha.

6º. Lo Prat.

7º. Esplugas.

8º. Lo Mascarell.

9º. Lo Verdaguer.

10. La Tayadella.

Algunas vegadas han dexat de servir dits carrechs a la casa den Antoja per ganas quen tenian los amos, pero no es de obligatio. Lo Castell, ni Vilassis, ni las Berengueras, no fan la servitut de dits carrechs y oficis de sacrista y monjo.

MODO Y MANERA DE TOCAR ALS OFICIS Y ALTRES FUNCTIONS. Lo costum y practica que en esta parroquial se te de tocar als oficis, missas y anniversaris es lo següent.

Primo, tots los diumenges y festas del any ordinarias, antes de missa matinal y major, se fa un repich ab las campanas grossas, y antes de comensar las ditas missas matinal y major, se fa un señal de deu o dotze batalladas, ab la campana grossa. /f. 18v/

Item, a totas las festa añals y grossas se repican totas las quatre campanas, y despres se alçan las dos majors, repicant las petita, y las grossas van tocant una tras altra un poch y, en ser baxas, tornan a fer un altre repich ab totas quatre, y axí mateix se fa a las vespres los días que se'n dihuen, y antes de comensar ninguns dels oficis sempre se fa lo señal acostumat de las deu o dotze batalladas ab la campana grossa. La vigilia de las festa, segons quinas son, despres de aver tocada Ave Maria, tambe se repican las campanas.

A las missas quotidianas y anniversaris se toca dos vegadas, la una despres de la Ave Maria y l'altra lo endemá antes de comensar la missa, ab las dos campanas grossas totas juntas a batalladas.

Lo tocar a Sanctus es que ab la campana mes grossa tocan tres batalladas y

despres ab la mitjana altres tres y despres altre vegada tres ab la mes grossa. Y al alçar Deu se tocan tres batalladas ab la campna grossa y al alçar lo calser altres tres batalladas ab dita campana, y asso se fa tots los dias del any. A las festas majors y grossas se toca lo rotllo tres vegadas, ço es, al principi de la missa, al Sanctus y al alçar Deu, y lo Dissapte Sant al cantar o dir *Gloria in excelsis*.

A les professons se repican totes las campanas, com son las del Roser, de Corpus, de Santa Maria Cevall, y a las altras, dos campanas. Lo dijous Sant, al cantar *Gloria in excelsis*, se açan las campanas grossas y toca lo rotllo.

A las sepulturas se tocan las campanas, ço es, las dos grossas y la dos xicas juntas a batalladas, y axí mateix en novenals y capdany, regonexensas y cantar de animas, lo general y per los morts; ha los cantars de devoció tant solament las grossas. En esta parochial es costum que sempre que donen avis al sacrista y monjo, que toca per algun mort, si es home ha de fer tres tochs, y si es dona dos tochs; y si acas esdeve que lo cos aja de estar un o dos dias a la casa sens enterrar, tots los dias que estara, cada dia al mati y al tart, ha de tocar un toch un poch llarch. Y lo dia del enterro al mati ha de fer tres tochs si es home, y si dona dos, y antes dels oficis axi mateix, y al partir la creu de la iglesia tambe se ha de tocar un poch, y quant lo dol y mort venen, que son en vista de la iglesia, han de tocar de aqui a tant que lo cos es dins la iglesia. Despres han de tocar al acabar lo ofici per las dos absoltas fins que l'han enterrat.

En els novenals, capdanys, regonexenses y altres cantars de devocio se fan quatre tochs (...) un al vespre abans, altre lo endema de mati, /f. 19/ altre abans de comensar lo ofici, y despres quant fan las absoltas. Si acas esdeve que morira algu y no sera de edat perfeta y ne volan fer mitg cos, aleshoras se toca alsant la campana mes grossa y tocant la mitjana a batalladas tant solament.

Per los albats se tocan las campanas petites totes dos juntas a batalladas, fent los tochs acostumats segons si es homa o dona.

Per los combregars se acostuma tocar vint y set batalladas ab las campanas grossas, ço es, nou de quiscuna, interpoladament, comensant per la major y acabant.

Per las extrema untions se toca açant la campana grossa un poch, y despres la mitjana axi mateix, y despres tornan alçar la grossa un altre poquet y no mes.

Al Ave Maria tocan ab las campanas grossas ab nou batalladas, interpoladament, comensant y acabant ab la grossa, y despres luego ab totes dos juntas tocan a la missa o anniversaris per lo endema, sino sera festa, a batalladas.

[En lo any 1673, a 18 de abril, en lo Sinodo de Vich se determiná que lo monjo despres de aver tocada la Ave Maria en las rectorias rourals a la oratio de les ultimas nou batalladas, ço es, de tres en tres, ab la campana major a las 7 o llochs a les 8 horas en al ivern y a las 9 al estiu.]

Es consuetut y costum que en esta parochia tots los bateigs, despres de aver acabada la funcio, los padrins donan alguns diners al escola o escolans pera que fassen un bon repich ab totes las campanas, y segons la paga fan lo só.

Si algun dia entre any hi ha sermo, lo vespre abans açan una de las campanas grossas per señal; y lo endemá, quant lo predicador es arribat, fan axi mateix pera que la gent vinga prest.

LO QUE REB LA SACRISTA Y MONJO DE CASTELLCIR. Lo servint la sacristia y mongia de Castellcir reb y acostuma rebre quiscun any divuyt corteras, set cortans de ordi, de las casas y partits següents:

Primo, lo Castell de Castellcir fa de ordi	3 qas.		
Item, lo mas Torrents y Bosch fa de ordi	1 qa..		
Item, lo mas Bernils, per altres masos fa de ordi		vii	cortans
Item, lo mas de la Codina fa de ordi		vi	cortans /f. 19v/
Item, lo mas Puigdueta fa de ordi		viii	cortans
Item, lo mas Vallsubira de Castelltersol per masos y terras te en dita parochia fa de ordi		iii	cortans
Item, lo mas de Esplugas fa de ordi	2 qas.		
Item, lo Mascarell fa de ordi		vi	cortans
Item, lo mas Verdaguer fa de ordi	4 qas.		
Item, lo mas Tayadella fa de ordi	3 qas.	vi	cortans
Item, lo mas Giol de St ^a Coloma Çacerra per lo mas Boladeras y altres terras en dita parochia fa de ordi		vi	cortans
Item, lo mas Prat fa de ordi	1 qa.	iii	cortans
Item, lo mas de la Rocha fa de ordi	1 qa.		
Item, lo mas Vilacis fa de ordi	1 qa.		
Suma lo demunt dit	18 qas.	viii	cortans

Cau la paga dels demunt dits censos de ordi a la festa de Nostra Señora de agost quiscun any.

Dit sacrista reb en diners quiscun any lo seguent.

Primo, lo mas Serrataccó de St. Quirse Cefaja fa a la sacristia de Castellcir sinch sous, dich: 5 s.

Item, la Vila den Torrents y Bosch fa sis sous, dels quals lo dit mas Torrents y Bosch no paga sino tres sous, dich: 3 s.

Y los restants altres tres sous paga lo mas Vilardell de St. Quirse Cefaja, dich 3 s.

Item, dit sacrista, de cada mort o cos gran, te y reb nou cortans, ço es, mitg ordi mitg espelta.

Item, dels albat, si ha de tocar ho fer lo sot, jo no se que si te, perque nou he trobat escrit en nenguna part, ni tampoch ho he vist practicar, sino que, quant ni aguts, los de la casa han tocat y han fet lo sot; pero si ho fan fer al dit sacrista es cert que li han de donar alguna cosa.

OFICI Y CARRECH DE OBRERS. Los obrers de Castellcir se mudan cada any lo dia de St. Joan /f. 20/ Baptista, a 24 de juny; despres de missa matinal se juntan los parochians y rector al fossar o cementiri de dita iglesia de Castellcir, y los dits parochians van votant un tras altre, secretament, los que volen per obrers, y lo rector pren los vots de quiscu, y aquells que mes vots tenen, aquells son obrers; y luego lo rector ne lleva acta, y en cas que los vots vingan a la par, lo rector pot donar dos vots a qui be li apar, lo un com a obrer major, y laltre com a rector.

La obligations dels dits obrers son que cada diumenge y festa, y alguns altres dias, han de assistir a la iglesia, y la un dells prenent la bacina de la obra, ques de llauto, ab candelas ha de fer una o dos passadas per dita iglesia. Despres han de acaptar a la dita iglesia a la Obra, animas y bacina de Nostra Señora, y despres pesar lo pa de quiscun basi y posar los diners als calaxos, cada hu de per si, o de sas administracions. Tambe han de encendra los ciris al altar major sempre ques dihuen oficis o missas, y apagar aquells. An de portar la creu de plata, en

orde, sempre que ha de exir fora ab professons o altrament, y tornarla a tancar. Item, han de fer lo monument o ferlo fer, y si se ha de pagar se donan vuyt sous de la caxa de la obra. Item, han de fer una acapta quant son a la messa per tota la parochia, y aplegar blat, fer molrrer y pastar aquell a son temps per una almoyna ques dona quiscun any, lo dia ques lo cantar general de las Animas, a la porta de la iglesia, als pobres de Jesucrist, ques lo dijous antes de sicogesma, tots anys. Item, de aquells dos censals que Miquel Tayadella, major, te donats y consignats a dita iglesia, ques cobran y suman 2 Ll. 3 s. per a donar la almoyna al Divendras Sant a la porta de la iglesia, tenen obligatio dits obrers, entre las dos festas de Nostra Señora de agost y de setembre, a comprar lo blat que podran de dits diners pera dar dita almoyna; y a son temps fer fer la farina y pastar, y despres donar dita almoyna dit dia de Divendras Sant. Item han de tenir cuydado en fer cremar la llantia de la Mare de Deu a las festas. Item, quant la professo va a St^a Maria Cevall han de sercar qui aporta la creu y ganfarons, y han de donar a menjar y beure al rector o altre capella y als qui aportan la creu y ganfarons; y despres de aver acabat llur any, donan compta devant del rector als obrers nous qui entran, y del entrat y gastat, y del que resta tot se asenta al llibre.

ADMINISTRADORS DE LA CONFRARIA DEL ROSER. Los administradors de la confraria de Nostra Señora del Roser se acostuman de traurer quiscun any lo dia de St. Isidro, o un mes antes de fer /f. 20v/ la festa del Roser, ço es, ab rodolins posats dins una bolsa, y son un casat y un fadri; y posan tots los casats en primer lloch dins dita bolsa y sen traun que pugua concorrer, y despres trahuen dits rodolins dels casats y si posen los dels fadrins, y de la mateixa manera sen traun hu, ab que pugua concorrer, que despres de ser estats administradors han de passar dos anys per poder tornar a concorrer, y dita extratio es de tal manera que, sempre que lo casat no sera fill de la parochia, lo fadri haje de ser fill de la parochia, y al contrari, si lo casat sera fill de la parochia, lo fadri haje de ser dels qui habitan que no son fills de la dita parochia.

La obligatio dels dits administradors es que cada festa y diumenge, mentres se diu missa, ajen de ensendrer dos candeleros al altar de Nostra Señora, y cada cap de mes trauren los ciris, y donar aquells a la gent per la professo, y las dos atxas, y despres tornarlos a tancar; y tots los diumenges y festas del any acaptar per la iglesia, y los diners posarlos al calaix; y quant se ve a la messa han de fer una aplega per tota la parochia, de blat per Nostra Señora, y despres, a son lloch y temps, se ven, y los diners se posan al calaix, y asso es per ajuda del gasto de la cera y per altres excessoris. Per la Setmana Santa se acostuma fer altre aplega de fil y ous y tot es de Nostra Señora, y se acostuma a publicarla lo diumenge abans; lo dia ques fa la festa del Roser, en maig o juny, quant poden han de enramar tota la iglesia ab ramas, flors y rosas, lo altar major, lo die de Nostra Señora, lo tabernacle y la creu de rosas; y per tot alli ahont passa la St^a professó ab jonchs en terra y llançant flor de ginesta o altra, sempre al devant de Nostra Señora; y aqueix dia se diu lo ofici al altar major. Tambe acostuman donar, de caritat, de cantar per lo ofici y despres als vicaris alguna cosa, y jo los he fet donar cada any sinch sous a quiscu. Item, en esta parroquial se acostuma dir dotze anniversaris per los difunts confreres del Roser, ço es, un cada cap de mes; despres del diumenge ques fa la professo, sino sera impedit, y quant acas la administratio no bastas per a tants anniversaris, per lo menos se han de dir sis, y donan de caritat de quiscu vuyt sous, ab que lo rector diu la missa de anniversari resat tots

los nocturnos y laudes, y quatre absoltas cantadas ab lo escola. Als rectors qui assisteixen lo dia del Roser nols he donat paga perque jo fas altre tant per ells quant fan llur festa. Y despres de acabat llur any, dits administradors donan compta del entrat y gastat als administradors nous devant del rector, y lo que resta al calaix sels encomana donantlos una clau a quiscun, y pagan los dotze aniversaris al rector o los que aura celebrats; y quant ve a faltar la cera y atxas se compra dels diners de dita administratio. /f. 21/

ADMINISTRADORS DE ST. JOAN BAPTISTA. Los administradors de la capella de St. Joan Baptista los acostuman trauerer lo mateix dia que trahuen los del Roser, ab rodolins, ço es, un casat y un fadri. Las obligaciones que tenen es, que tots los diumenges y festas del any han de encendre dos ciris al dit altar quant se diuan missas o altres oficis; han de acaptar per la iglesia pa o diners, y posar aquells al calaix de llur administratio; y lo dia de la festa del Sant han de enramar la capella. Y al temps de la messa han de fer una acapta de blat per tota la parochia, y, a son lloch y temps, vendre aquell y posar los diners al calaix, que tot serveix per cera y adorno de dita capella; y acabat llur any donan compta devant del rector als administradors nous del gastat y entrat, y del que resta, y sels dona una clau y tot se asenta al llibre.

ADMINISTRADOR DE SANT ISIDRO. Lo mateix dia ques trahuen los administradors del Roser y St. Joan se trahuen los de St. Isidro, ab la mateixa forma y modo de rodolins, ço es, un casat y un fadri. La obligatio que tenen es que tots los diumenges y festas del any han de encendre dos ciris al dit altar o capella quant se diu missa y altres oficis; y axi mateix tots los dits dias acaptar pa y diners, y posar aquells al calaix de llur administratio, y lo dia de la festa del Sant enramar la capella; y aqueix dia se diu la missa al dit altar per intentio de tots los benefactors de dita capella y administratio, la qual han de pagar los dits administradors al rector o altre que la dirá. Y quant ve lo temps de la messa han de fer una aplega de blat per tota la parochia y vendre aquell, a son lloch y temps, y posar los diners al calaix de llur administratio, los quals servexen per cera y adorno de dita capella y altar. Y despres acabat llur any donan compta als administradors nous devant del rector, del entrat y gastat, y lo que resta tot se assenta al llibre, y sels dona una clau de la caxa. Despres de la missa se dihuen los goigs.

ADMINISTRADORA DEL CIRI DE LA MARE DE DEU. En temps passat la casa de la Rocha de la present parochia era administradora del ciri de la Mare de Deu, conforma he trobat ab escripturas vellas y ab un acte, y com dita casa ha estat diruhida molts anys, y los hereus se son perduts, a vingut que dita administratio han presa las pagesas de la present parochia, y cada any, de la una a laltre que li apar, be se encomanan la clau de una caxeta que tenen dins la iglesia. Tambe en temps passat /f. 21v/ hi avia un ciri gros a la dita iglesia, ara ja ha molts anys que falta. Las obligaciones que te la dita administradora es que tots los diumenges y festas del any ha de acaptar a la iglesia pa y diners, y posar aquells al calaix de sa administratio; tambe se acostuma que lo diumenge o altre dia de la setmana ha de anar per totas las casas de la parochia a sercar los ous de la Mare de Deu, aço se enten tots los diumenges del any, y despres los ven y los diners quen resultan van al calaix. Y quant ve lo temps de la messa ha de fer una aplega per tota la parochia de blat y, a son lloch y temps vendre aquell y posar lo diners al dit calaix, y tot serveix per allo que mes conve en servei de dita iglesia. En la dita ca-

xeta tenen una morratxa de vidre y un estadal de cera blanca per lo dia del Roser. Y quant ha acabat son any dona compta devant del rector a la pagesa que novament entra administradora, del entrat y gastat y tot lo que roman al calaix tot se assenta a un llibre.

CAPELLAS RURALS. Ademes de la parrochial iglesia, se troban dos capellas rurals dins la present parrochia. En lo Castell una ab un altar de St. Marti, y esta prou ben adornada, y per a dir missa en ella noy falta cosa, que lo Cavaller ho te tot molt be.²¹ Laltra está contigua a la casa de la Tayadella, ab un altar de St. Joseph, vuy esta pobrement adornada per quant los amos estan en Barcelona, y tot se ho han aportat; y no si pot dir missa sens llicentia del rector a pena de excomunio major *lata sententia* provehit per visita. Lo cavaller del Castell ja te breu del Papa per los de sa familia *tantum*; y no si entenen las quatre festas principals del any.

[En lo any 1673 se hedifica una capella petita junt a la hera de la casa del Torrents y Bosch, ab que tingueren llicentia del Sr. Oficial y Vicari General qui es lo Sr. canonge Hiacintho Rocha, la sede Episcopal en seu vacant, y dit Sr. Vicari General me comete a mi, Francesch Coma, prevere y rector de Castellcir, que visitas y benehis dita capella; y lo dia de St. Lluch de dit any, la visiti y benehi, y digui missa en ella, y despres se digue altra missa qui fou lo Sr. Joseph Torrents y Bosch, prevere y rector de St. Llorens dels Horts, del bisbat de Barcelona, fundador de dita capella, en la qual doni llicencia pera que, de aqui al devant, se pugadir missa en ella ab que nos fassa perjudici a la iglesia parrochial, y tots los dits parrochians sempre salvos y segurs.]²² /f. 22/

NOTA DE ALGUNAS ADVERTENCIAS QUE SEGONS LO DISCURS DEL ANY SE HAN DE FER Y CUMPLIR. LAS QUALS ANIRE NOTANT PER CADA MES.

JENER. Primo, lo dia de Ninou²³ lo rector te de publicar al peu del altar, la lletra dominical que correra aquell any, la *epacta, aure numero*, festas movibles, quatre temporas y lo advent.²⁴ Y si vol dir los que son nats aquell any, y los que son morts, tindra llibertat, y tambe de dir lo que ha pujat lo baci de las Animas, y lo que se ha distribuit.

Item, te de publicar lo dia ques trau anima per la butlla de la St^a. Cruzada, porque molta gent venen a fer las estacions.

Item, te obligatio lo dit rector en fer absoltas del pa que los pagesos li donan quiscun diumenge, o altra festa, dit lo pa de absolta.

21. L'any 1903, la capella servia com a magatzem dels masovers i estava plena «de bruticia, eynes, etc.», però, Martí Estany diu que «sols hi ha propri un altar barroch mitx podrit y desfet, ab un retaule de Sant Martí, de molt mal gust y cap mèrit» (Martí ESTANY, «Una excursió a Castellcir», *Butlletí del Centre Excursionista e Catalunya*, vol. XIII (1903), p. 277); l'any 1910, «el retaule del altar ne fou tret d'aquí [es refereix a la capella] y fa poch anys que restaurat per el benemèrit fill de Castelltersol, el pintor Gallés, es en els salons de Casa Planella» (Lluís Gonzaga YLLA, *Excursió al Castell de Castellcir y sa antiga Parroquia* dins *Gazeta Montanyesa*, núm. 437 (19 febrer 1910)).
22. En la llinda del portal de la capella de la Immaculada Concepció hi ha la inscripció següent: «Capella intitulada Nostra Sra. de la Concepció feta fer per lo molt Ravarent Josep Bosch, rector de Sant Llorens d'Hortons, Bisbat de Barcelona 1674».
23. El dia 1 de gener, festa de Circumcisió del Senyor, s'anomenava popularment Cap d'Any o Ninou.
24. El primer dia de l'any, el sacerdot havia d'anunciar als feligresos el còmput eclesiàstic. Aquest còmput el trobem al començament de totes les edicions del missal romà.

Item, las candelas ab que el rector celebra las missas quotidianas y anniversaris, nos troba, ni he sabut, qui las ha de pagar, y axis jo sempre las he gastadas de las mias y de mon diner.

Item, a 5 de jener es la dedicatio desta parroquial iglesia.²⁵

FEBRER. Item, a dos de febrer lo rector te de benehir la cera y candelas a la missa major, y las candelas que donan a la gent las paga la obra, y despres se fa professo rodant lo fossar tan solament.

Item, lo primer dia de quaresma te de benehir la cendra y donarla als parochians, y despres al diumenge vinent als qui no y son estats.²⁶

MARS. Item, la vigilia de St. Joseph la casa de la Tayadella fa un cantar de devocio quiscun any; en temps passat se feya lo mateix dia de St. Joseph.

Item, lo diumenge del Rams a la missa major se fa la benedictio, lo sacrista aporta un ram per quiscuna casa de la parochia y la palma, despres se fa professo rodant lo cementiri o fossar tant solament.

Item, lo Dilluns Sant se dona lo salpas y se ha de publicar lo dia abans. /f. 22v/

Item, lo Dimars y Dimecres Sant los obrers fan, o fan fer, lo monument.

Item, lo Dijous Sant, antes del ofici, se pot publicar la Bulla de la Cena,²⁷ y a la tarda; si volan; cantar matinas o dirlas resadas, ab lo triangol; pendran las candelas de la obra.

Item, lo Divendres Sant, despres del ofici, lo rector reparteix la sera del monument ab los parochians, y a la porta de la iglesia se dona almoyna general als pobres de Jesucrist, y los obrers per son treball hi tenen quiscun dos sous.

Item, lo Disapta Sant lo sacrista a de acudir demati a la iglesia hi ha de aportar lo ciri pascual y sinch piñas de encens, si ja antes no li avia aportat. Y lo rector fa tota la cerimonia que mana lo missal romá, cantant lo *Exultet*, avent tret primer foch nou, y se beneexen las fonts baptismals, etc.

ABRIL. Lo dia de Pascua es costum y practica de dir vespres cantadas y lo ofici.

Item, lo dia de St. March se fa professo antes de missa, rodant la iglesia per defora.

Item, lo dia de St. Pere martir se benehexen rams de olivera o altra y despres se fa professo rodant la iglesia per de dins.

MAIG. Item, lo dia de St^a Creu de maig se diu passia y se va ab professo rodant la iglesia per defora, al pedró, a cantar los evangelis y benehir lo terme, y despres, tots los altres diumenges fins a St^a Creu de setembre ab que no sien impeditos o nos fassa altra professo; y antes de partir del dit padró se fa una una absoluta general per totas las animas, y axi mateix tots los altres diumenges, y despres sen tornan a la iglesia cantan *Regina caeli* o *Salve Regina*, segons lo temps, y despres se diu la missa matinal. Tambe te de comunir lo temps quant es menester.

25. L'església de Sant Andreu de Castellcir molt possiblement fou consagrada el dia 5 de gener de l'any 1032 pel bisbe Oliba de Vic (Ramon ORDEIG I MATA, «Un document relatiu a l'església romànica de Sant Andreu de Castellcir», *Ausa*, XII (1986-1987), p. 197-201).
26. Remarqueu aquesta pràctica d'imposar la cendra, a més del dimecres de cendra, el primer diumenge de quaresma, per als qui no havien pogut assistir a la celebració del dimecres. En el rerefons d'aquesta pràctica de fort caràcter pastoral podria haver-hi reminiscències del doble còmput de la Pasqua.
27. Es refereix a la butlla *In Coena Domini*, que es promulgava a Roma el dia del Dijous Sant.

Item, lo dia de St. Isidro se diu missa demati al altar de dit Sant y despres se cantan los goigs.

Item, lo dilluns de las lletanias se fa professo rodant la iglesia, per defora, antes de missa y los altres dias, no.

Item, en aquest mes sol esdevenirse ordinariament a fer lo cantar general per las animas, ques fa lo cap de octava de la Ascensio quiscun any; las candelas, diners per oferir y pagar los capellans, tot se paga del baci. /f. 23/

Tambe en temps passat acostumaven lo dia de St^a Quiteria, ques a vint y dos de maig, anar ab professo a St^a Maria Cevall,²⁸ ara hi van quant al rector y obrers los apar be, y sen consertan; y antes de arribar a la capella de dita St^a Maria, a la fi del terme, ques troba una creu de fusta sobre un munt de pedras, aqui se fa absoluta general per totes las animas; y al entrar a la capella se canta *Regina caeli* y despres se diu la missa y, acabada, se cantan los goigs. Despres antes de partir dita professo se torna a cantar la *Regina caeli* y proseguen tornantsen com al anar, y al entrar al cementiri se fa una absoluta general, y despres se canta una antifona de St. Andreu, ab verset y oratio, y se dona conclusio a la dita professo.

Lo dia ques fa lo Roser se canta lo ofici, vespres, y despres professo rodant la iglesia per defora, y a la fi se cantan los goigs.

JUNY. Lo dia de Corpus se diu lo ofici cantat, y despres se fa professo rodan la iglesia per defora. Aqueix dia nos cantan vespres. Lo diumenge *infra octava* se trau lo Santissim Sacrament a las dos missas y sempre que se esdevingues altre festa de precepte en dita octava.

Lo dia de St. Joan Baptista, despres de missa matinal, se fan los obrers ab vots.

JULIOL.

AGOST. La setmana antes o despres de Nostra Señora se ha de amonestar que tots los acaptiris de la iglesia faran la accepta acostumada del blat.

SETEMBRE. Lo dia de la exaltatio de St^a Creu, a 14, se fa professo demati, antes de missa matinal, rodant la iglesia per defora, anant al pedró, y se cantan los evangelis, etc. y se conclou tornant a la iglesia cantant *Te Deum*, etc.

OCTUBRE. /f. 23v/

NOVEMBRE. Lo dia de Tots los Sants se canta lo ofici y las vespres de Tots los Sants, y despres de morts. Y despres se fan nou absoltes cantadas, comensant al altar y anant prosseguint, com diu lo ordinari, y rodant lo fossar, y despres, si los parrochians ne volen fer, tindran ocasió.

Lo dia dels morts, si te ocasió de cantar las missas podrá, que no dita missa matinal; fara quatre absoltes acostumadas, y a la missa major fara nou absoltes com lo dia antes, dira tres nocturnos y laudes, etc.

Lo dia de St. Andreu apostol es la festa major titular y patró de la present parrochia, se canta la missa major y despres goigs.

DESEMBRE. La nit de Nadal se dihuen matinas cantadas y la missa del Gall, y la major.

28. Es tracta de la capella de Santa Maria de Savall, a la Selva Negra i dins els límits de l'antic castell de Centelles. Depenia de la parròquia de Santa Coloma de Sasserra, però, està situada en el terme municipal dels Hostalets de Balenyà (*Catalunya Romànica* (Barcelona), vol. II (1984), *Osona I*, p. 242-244; Antoni PLADEVALL I FONT, *Centelles. Aproximació a la seva història*, Vic, 1987, p. 93).

* * *

Las personas de comunio que vuy se troban en la present parrochia son vuy-tanta y sis, dich: 86.

Las que no prenen comunio son 24.

Total juntas son 110.

* * *

Aquest es lo estat en que vuy se troba la present parroquial de St. Andreu de Castellcir, del bisbat de Vich, juntament ab totas las cosas ques troban dins dita iglesia y sacristia, contengudas ab lo present llibre o codern, a modo de inventari, fet per mi Francesch Coma, prevere y rector de dita parroquial, per orde y manament /f. 24/ del Illustrissim y Reverendissim Sr. Don Jayme Copons, per la gratia de la St^a Sede Apostolica, bisbe de Vich, y del Consell de sa Magestat, als 28 de juliol 1666.

* * *

Las casas que fan a la talla real de Castellcir son las següents:

Primo, lo mas Puigdueta	1 Ll.	3 s.	6 d.
Item, lo mas Esplugas	1 Ll.	2 s.	
Item, lo mas Verdaguer	1 Ll.		
Item, lo mas Giol de St ^a Coloma Çacerra		10 s.	
Item, lo mas de la Rocha		17 s.	
Item, lo mas Torrents y Bosch		8 s.	9 d.
Item, lo mas Bernils de St. Quirse Cefaja		11 s.	
Item, lo mas de la Codina		10 s.	
Item, lo mas Vilardell de St. Quirse Cefaja		10 s.	
Item, lo mas Vilaboylla y Puigdomenech	(...)		
Item, lo mas Sola del Boix	(...)		
Item, lo mas Brugarolas de Castelltersol	(...)		
Item, lo mas Vallsubira de Castelltersol	(...)		
Item, lo mas Pujalt de St ^a Coloma Çacerra		5 s.	
Item, lo Espina per lo mas Soler		1 s.	
Item, las Umbertas		6 s.	
Item, lo mas Serra Caxeta		2 s.	
	<hr/>		
	7 Ll.	15 s.	(...)